

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

Bakalářské prezenční studium
2009 – 2012

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lenka Nádějová

Mediální obraz českých reportážních fotografů

Praha 2012

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Soňa Štroblová

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor Full-Time Studies
2009 - 2012

BACHELOR THESIS

Lenka Nádějová

The medial picture of Czech rapportage photographs

Prague 2012

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Soňa Štroblová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V..... dne

Jméno autora/ky

Poděkování

Chtěla bych poděkovat paní PhDr. Soně Štroblové za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá mediálním obrazem českých reportážních fotografů, manipulací v novinářské fotografii a to retušováním, fotomontáží a spiritistickými triky. V teoretické části jsou také uvedeny informace o nejprestižnějších ocenění na poli novinářské fotografie, a to ocenění v soutěži *World Press Photo*.

V praktické části byl vytvořen dotazník. Celkový počet dotázaných byl sto respondentů. Cílem průzkumu bylo zjištění pohledu dotazovaných na fotografie, které jsou uvedeny jak v tištěných médiích, tak na internetových médiích.

Klíčové pojmy

Autorská práva, etika, etický kodex novináře, fotografie, fotografové, fotomontáž, manipulace, mediální obraz, retušování, syndikát novinářů.

Annotation

This bachelor work concern medial picture of Czech rapportage photographs, manipulation in news photography especially using of retouch, fotomontage and spiritistic tricks. There are listed informations about the most prestige awards in a field of news photography in a teoretical part of work and that awards in World Press Photo.

There was created a questionnaire in a practical part. The total sum of respondents was one hundred. The target of survey was view of respondents on photographies, which are listed both in printed mediae and in internet mediae

Key words

Copyright, ethics, code of ethics journalists, photographs, photographers, photomontage, manipulation, media images, retouching, journalists syndicate.

OBSAH

Úvod	8
2. Historie novinářské fotografie.....	10
2.1 Počátky fotografické žurnalistiky od roku 1839 do roku 1925	10
2.2 Moderní fotografická žurnalistika od roku 1910 do současnosti	12
2.3 České země a fotožurnalistika	14
2.4 Současné a minulé profesionální organizace a ocenění na poli fotografické žurnalistiky.....	16
2.4.1 Světové profesionální i amatérské organizace	16
2.4.2 Ocenění novinářských fotografií	17
2.5 Historický vývoj etiky novinářské fotografie.....	19
2.5.1 Etický kodex Syndikátu novinářů České republiky	21
3. Manipulace v novinářské fotografii	23
3.1 Fotografická manipulace obecně.....	23
3.1.2 Znamé případy manipulace	24
3.2 Prostředky záměrného zkreslování skutečnosti ve společnosti.....	26
3.2.1 Retušování	26
3.2.2 Fotomontáž	28
3.2.3 Fotografické triky a spiritistická fotografie.....	31
4. Mediální obraz.....	33
4.1 Mediální obraz obecně	33
4.1.1 Autorská práva obecně	34
4.1.2 Autorská práva na fotografie	35
4.1.3 Zánik autorského práva	36
4.1.4 Zrušení autorského práva	37
4.2. Mediální obraz versus realita	41
5. Mediální obraz českých reportážních fotografií.....	43
5.1 Nejvýznamnější čeští fotografové	43
5.1.1 Jan Šibík	44
6. Průzkum mediálního obrazu českých reportážních fotografií.....	45
6.1 Cíl průzkumu	45
6.2 Použité metody, techniky a postupy	46
6.3 Harmonogram postupu	47
6.4 Analýza dat.....	48
Závěr.....	51
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	52
SEZNAM PŘÍLOH	54

Úvod

Vznikem fotografie v roce 1826 to všechno začalo. Fotografie se postupem času stávala čím dál tím běžnější a dostupnější pro obyčejné lidi a v dnešní době nenajdeme pravděpodobně nikoho, kdo by neměl fotoaparát, nebo nebyl vyobrazen na nějaké fotografii.

Celá práce se zabývá novinářskou fotografií, tedy fotografiemi, které jsou uvedeny u článků v novinách, v televizi a v jiných médiích. Novinářská fotografie se začala vyvíjet kolem roku 1839. Stejně jako u běžné fotografie se techniky fotografování zlepšovaly.

Novinářská fotografie může být v rukou nesprávné osoby silným nástrojem manipulace. V dnešní přetechnizované době je manipulace s fotografiemi těžko rozpoznatelná. Je rozdíl v tom, když mladá dívka odstraní nedostatky své postavy na fotografii, kterou následně umístí na nějakou sociální síť a v tom, když reportážní fotograf upraví válečnou fotografii tak, že najednou vypovídá o něčem jiném.

Mezi známé prostředky zkreslování skutečnosti patří retušování, fotomontáž a fotografické triky. Do této oblasti můžeme zařadit i spiritistické fotografie.

Pokud si na internetu najdeme večerní zprávy z různých televizních kanálů, je velká pravděpodobnost, že nebude tatáž zpráva podávána stejně, například povodně. Na státní televizi bude reportáž dělat dobře oblečený mladý muž, který bude stát na břehu rozvodněné řeky. Na komerční televizi bude stát také mladý muž, který na sobě bude mít normální, běžné oblečení, jako jsou například jeansy a bunda. Tato osoba bude stát v holinkách přímo v rozbouřené řece. Jedná se v tomto případě o manipulaci a působí na nás následné sdělení zprávy jinak? Na tuto otázku si však musí každý odpovědět sám.

Komerční televize se samozřejmě přizpůsobuje svému publiku a dělá tedy reportáže, o kterých si myslí, že se konečnému publiku bude líbit. Lze ale i tento způsob uplatnit ve fotografii?

Odpověď na předešlou otázku zní ano. Pokud vyfotografujeme mladého vojáka s puškou v ruce, nebude nám trvat ani půl hodiny práce na počítači

a do fotografie dokážeme přidat kulky a mrtvá těla. Jedná se samozřejmě o přehnaný případ manipulace, který bychom pravděpodobně rozpoznali i jako laici.

Můžeme však fotografům věřit? Jsou snímky, které se objevují na stránkách našich oblíbených deníků, týdeníků a měsíčníků pravé? Nebo jsou již upravené? Jak my sami chápeme reportážní fotografie? Jaký je tedy skutečný mediální obrázek reportážních fotografů?

2. Historie novinářské fotografie

2.1 Počátky fotografické žurnalistiky od roku 1839 do roku 1925

Fotografická žurnalistika se začala vyvíjet od roku 1839, konkrétně od vynálezu daguerrotypie. S tímto vynálezem bylo spojeno rychlé otevření portrétových ateliéru, které používaly jednotlivé pozitivy na kovu. Později, konkrétně ve 40. letech 19. století je nahradila kalotypie od Foxe Talbota, která byla charakterizována velkým kontrastem, ostrým obrazem a papírovými negativy.¹

Tiskařský lis byl schopen produkovat ilustrace v tištěné podobě až po vynálezu grafické techniky rytiny. Po této události bylo teprve umožněno publikovat samotné fotografie. První fotografie se však podobaly primitivním daguerrotypiím. V této době se samotné snímky prezentovaly ve formě xylografií. *„Byli to právě novináři, kteří jako první vzali na vědomí nově vzniklou digitální fotografii v dobách, kdy ostatní fotografové žehrali na její technickou nekvalitu. Byli to bohužel také novináři, kvůli kterým se otevřela diskuze o etických problémech spojených s novými vlastnostmi nemateriálně založené fotografie“*²

Hermann Biow a Carl Ferdinand Stelzner by se dali považovat za první reportážní fotografy. V roce 1842 se jim podařilo zachytit velký požár Hamburku a jeho následné ničivé následky. O devět let později na Světové výstavě v Londýně se fotografové již snažili zachytit především jednotlivé pavilony a významné hosty.

Rozvoj fotografické žurnalistiky vždy nastával v období válek a politických konfliktů. Jednou z prvních systematicky fotografovanou válečnou událostí byla Krymská válka v letech 1853 – 1856. V tomto období také vznikl pojem „válečný zpravodaj“. První novinář, který se mohl pyšnit tímto pojmenováním, byl William Howard Russell z The Times a Roger Fenton.

¹ James Hughes, 1999, s. 562

² A. LÁBOVÁ, F. LÁB. Soumrak fotožurnalistiky? Manipulace fotografií v digitální éře. 1. Vydání, Praha: Karolinum 2010, s. 133

Tento reportér jel v roce 1855 na Krym. Přestože byl vybaven speciálním fotografickým vozem, byl silně omezen pomalými fotografickými metodami té doby. Záběry většinou zachycovaly muniční skladiště, nebo klidná tábořiště, ale nic z bojů a války.³ Jeho následovníky byli Němec Carol Szuathmari, Wiliam Simpson z *Illustrated London Sport*, Foger Fenton, James Robertson a Felice Beato. Jejich snímky však byly otištěny v novinách pouze jako rytiny, neboť tisk polotónových fotografií byl nákladný.⁴

Válku Severu proti Jihu, tedy americkou občanskou válku v roce 1861 – 1865 zdokumentoval fotograf Mathew Brady. Brady měl však kolem sebe již řadu asistentů, kteří mu pomáhali zachytit dění války na více bojištích. S těmito fotografiemi se následně spojuje i první kauza, která se objevila v magazínu *Civil War Times*, kde bylo srovnáno několik fotografií. Tehdy bylo dokázáno, že jeden ze spolupracovníků Mathewa Bradyho Alexandr Gardner opakovaně hýbal s mrtvými tak, aby byla kompozice co nejlepší. Docházelo tedy k vytváření vlastní verze reality, neboť jeden mrtvý voják byl na více fotografiích a vždy v jiné pozici.

Nejvýznamnější a nejúspěšnější fotografii vytvořil další spolupracovník Bradyho a to Timothy H. O'Sullivan. Jeho snímek *Sklizeň smrti*, na kterém leží mrtví vojáci po bitvě u Gettysburgu v Pensylvánii, obletěl doslova celý svět.

První polotónová reprodukce, nikoliv rytina, byla publikována 4. března 1880 v New Yorku. O osm let později byl vynalezen takzvaný bleskový prášek, který umožňoval rychlejší fotografování.⁵

Spisovatel, sociolog, ale především novinář Jacob Augustus Riis díky blesku vytvořil mezní dílo s názvem: *Jak žije druhá polovina* (*How the Other Half Lives*). Riis vytvořil řadu fotografií, které zachycovaly chudinské čtvrtě, staré domy, nájemní ubytovny nebo například řemeslné dílny, kde se zneužívala práce dětí. Díky svým fotografiím dosáhl tento novinář významných změn. Mezi tyto změny patřilo zrušení policejních útulků, doplnění zákonů o dětské práci a byla dokonce odstraněna celá ulice Mulberry Bend, která byla v té době skrýší zločinců.

³ James Hughes, 1999, s. 562

⁴ Milan Kubic, Novinářská fotografie, Ročníková práce Pražské fotografické školy, 2007

⁵ Alena Lábová, Filip Láb, 2010, s. 9 - 11

Reprodukovat polotónové fotografie na tiskových rotačkách bylo možné od roku 1897. V roce 1921 bylo umožněno vynálezem telefotografie přenášet snímky pomocí telegrafu nebo telefonu stejně rychle jako samotné zpravodajské novinky. V této době byl také vynalezen první 35mm fotoaparát Leica a to konkrétně v roce 1925. Tento fotoaparát se zasloužil o masivní rozvoj fotožurnalismu.⁶

2.2 Moderní fotografická žurnalistika od roku 1910 do současnosti

Na začátku dvacátého století dochází k rozvoji fotografické žurnalistiky díky novým technologiím, fotoaparátům a prvnímu přístroji na kinofilm Leica. Na začátku minulého století se tedy fotografie stala nedílnou součástí života všech obyvatel. *„V souvislosti s nástupem digitálních technologií se začalo hovořit o smrti fotografie. Podobné diskuze provázela i zrod fotografie klasické, pouze s tím rozdílem, že smrt tehdy hrozila malířství“.*⁷

Fotografie se daly využívat například v sociologii jako dokumentační materiály, především pak v oblasti dětské práce. V roce 1910 byla založena americká společnost *Uderwood a Underwood*, která se původně zabývala pouze produkcí stereofotografií. Následně se však tato společnost stala průkopníkem v oblasti fotografické zpravodajské agentury. Nejznámějším americkým fotografem této doby se stal Weegee, vlastním jménem Usher Fellig, který fotografoval zločiny a noční život. Často býval na místě činu před policií a následně pak své fotografie prodával novinám.

Nejznámějšími ruskými fotografy té doby byli Max Alpert, Alexandr Rodčenko, Boris Ignatovič, Georgij Petrusov, Ivan Šagin a Arkadij Šajchet. Bohužel se po roce 1917 stali pouze nástrojem centrálně řízené a didakticky zaměřené propagandy.

Další významnou událostí v první polovině dvacátého století, byla cesta britské expedice Terra Nova, která se snažila dosáhnout jižního pólu. V roce 1912 se jí zúčastnil i fotograf Herbert Ponting. Během své cesty pořídil mnoho

⁶ James Davidson, Mark Little 2000

⁷ A. LÁBOVÁ, F. LÁB. Soumrak fotožurnalismu? Manipulace fotografií v digitální éře. 1. Vydání, Praha: Karolinum 2010, s. 133

významných reportážních fotografií. Zajímavostí je, že během putování měl s sebou i autochromové desky a pořídil tak několik barevných fotografií.

Temné období fotografické žurnalistiky nastává s příchodem 20. a 30. let 20. století. Fotografie a žurnalistika všeobecně se v mnoha zemích stává pouze propagandou totalitních režimů. Vývoj umění je tedy zcela zbrzděn a jakýkoliv umělecký projev je považován za nepřijatelný.

Fotografie v rukou Josepha Goebbelse se stává pouze nástrojem nacismu. Takzvaná Goebbelsova Očista německého tisku přinesla seznam nepohodlných fotografií. Kampaň měla za hlavní cíl vytlačit židy a cizince. Mezi fotografy, kteří se dostali na seznam, byl Robert Capa, Martin Munkásci, Felix H. Man, Nachum Gidal a Erich Salomon, který byl zavražděn se svou celou rodinou v Osvětimi.⁸

Před vstupem USA do Druhé světové války američtí fotožurnalisté dokumentují sociální problémy v jižních státech, což má za následek rozvoj dokumentární fotografické žurnalistiky ve Spojených státech. Po vstupu USA do Druhé světové války se v americkém tisku ukazují pouze fotografie, které zachycují silnou Americkou armádu. Zajímavostí je, že v této době se objevila snaha zničit předešlé fotografie sociálních problémů tak, aby se k nim nemohla dostat komunistická propaganda.

V období 1930 – 1950 vzniká mnoho časopisů, které publikují své fotografie pomocí hlubotisku. Ten umožňoval fotografie uspořádat do netradičních kompozic. Mezi nejvýznamnější časopisy patřil francouzský *Paris Match*, americký *New Yourk Daily News*, sovětské *Ogoňok* a český *Pestrý týden*.

Jako reakci na druhou světovou válku založil v roce 1947 Robert Capa, Henri Cartier-Bresson, David Seymour a George Rodger mezinárodní zpravodajskou agenturu *Magnum Photos*, která funguje dodnes. Fotografická žurnalistika je od této doby do šedesátých let dvacátého století považována za humanistickou žurnalistiku. Odstoupení od humanistického stylu nebylo ovlivněno ničím jiným než dalšími konflikty, jako byla například Vietnamská válka.

⁸ Alena Dvořáková, Viktor Fisher, 2001

Zručný fotoreportér Bert Hardy v roce 1950 se vrátil z Korejské války se sérií emočně nabitých obrazů z války, avšak jeho zaměstnavatel, *Picture Post*, je odmítl vydat, neboť se domníval, že jsou příliš šokující. Tato situace vedla k podání výpovědi Hardyho.

Šedesátá léta 20. století přilákala fotografie do Vietnamské války. Vynikající práci předvedli Larry Burrows, Philip Jones Griffiths a Don McCullin. Burrows prolomil staré konvence a fotil barevně. McCullin je označován za následníka Roberta Capyho.⁹

Reportážní fotograf William Eugene Smith se v letech 1971 – 1973 zasloužil o vyplacení japonských rybářů, kteří byli oběti otravou rtutí, kterou do moře vypouštěla chemická továrna Chisso Corporation.

Sedmdesátá léta přinesla první používání barevné fotografie v tisku. Jejich propagátorem byli Joel Meyerowitz, Stephen Shore a William Eggleston. Barevná fotografie se začala používat nejen v reportážní, ale i ve výtvarné fotografii.

Eggleston vystavil jako první své barevné fotografie v Muzeu moderního umění v New Yorku. Joel Meyerowitz vydal fotografický archiv se záběry útoků z 11. září 2001 na World Trade Center a fotografoval přímo na Ground Zero během záchranných prací bezprostředně po útoku.

V současné době nalezneme mnoho světově uznávaných reportážních fotografů, jejichž výtvoř vidáme každý den na titulních stránkách novin. Mezi ně patří Lee Friedlander, Carl de Keyser, Alex Webb Dith Pram a mnoho dalších.

„Práce s fotografickým obrazem v tisku je však ještě víc vystavena nebezpečí neprofesionality a diletantismu, než tenkrát, když fotožurnalismus teprve zkoušel své síly.“¹⁰

2.3 České země a fotožurnalistika

„Fotografie patřila od svého vzniku mezi nejstabilnější technická média. Klasický fotoaparát na film je i dnes pouze uživatelsky přátelštější

⁹ James Hughes, 1999, s. 562

¹⁰ PhDr. Ladislav Šolc, 1989, s. 7

variantou aparátů, které používali průkopníci fotografie v polovině předminulého století. Lidská snaha o co nejvěrnější zobrazení reality našla své naplnění právě s vynálezem fotografie“¹¹

Historie české fotografické žurnalistiky se před vznikem První republiky významně nelišila od vývoje v ostatních zemích. Stejně jako v ostatních zemích byl i vývoj české fotožurnalistiky spojen s politickými událostmi a ke své smůle byla fotografická žurnalistika několikrát hermeticky uzavřena především v dobách protektorátu, za okupace německými vojáky a samozřejmě i za komunismu.

Za nejstarší fotografii od českého fotografa by se dal považovat snímek s názvem: *Slavnost Božího těla na Zeleném trhu*, který vyfotografoval dne 10. června 1841 Bedřich Franz.

Za prvního českého reportážního fotografa je však považován Rudolf Bruner-Dvořák, který zachytil dobu tehdejší Jubilejní zemské výstavy v Praze, která se konala již roku 1891. Dalším významným fotografem v této době, tedy v době Rakouska-Uherska, byl Josef Jindřich Šecht, který zachytil návrat Tomáše G. Masaryka z exilu. Stalo se tak dne 21. prosince 1918.¹²

O české reportážní fotografii můžeme hovořit až kolem roku 1900, kdy se začínají objevovat v českých listech reprodukce fotografických snímků z různých českých slavností i událostí v cizině. Mezi nejznámější fotoreportéry patří Jiří Skopec, kterému reportážní fotografie splývá s reklamou a propagandou a nevidí v těchto fotografiích žádný rozdíl.¹³

Obrazová dokumentace poválečného Československa a období normalizace byla provázena řadou zmanipulovaných, retušovaných fotografií. Celkem známá je fotografie Klementa Gottwalda při projevu na Staroměstském náměstí. Z této fotografie z roku 1952 byl odstraněn ministr zahraničí Vlado Clementis a zároveň byl ze snímku odstraněn i fotograf Karel Hájek. Kromě retuší zná česká obrazová historie i fotomontáž. V archivu České tiskové kanceláře nalezneme záběr prezidenta Antonína Zápotockého

¹¹ A. LÁBOVÁ, F. LÁB. Soumrak fotožurnalistiky? Manipulace fotografií v digitální éře. 1. vydání, Praha: Karolinum 2010, s. 9

¹² Aleš Kuneš, 2009

¹³ PhDr. Ladislav Šolc, 1989, s. 7

hovořícího z balkonu k davu lidí, shromážděných na hradním nádvoří. Na této fotografii by za normálních okolností nebylo nic divného, ale shromážděný dav byl do fotografie přidán z jiné fotografie.¹⁴

Nejdůležitější částí fotografické žurnalistiky je reportáž, nebo-li reportážní fotografie. „*S reportáží stojí a padá osud novin a časopisů. Má blízko k aktualitě, ale na rozdíl od ní zasahuje všechny možné oblasti lidského dění – ty pro někoho možná docela nevýznamné. Dobrá reportáž potřebuje dobrou přípravu. Vyžaduje týmovou spolupráci fotografa, píšícího redaktora, grafika a vydávajícího redaktora. Má-li fotografická reportáž čtenáře zaujmout, musí v tisku dostat patřičný prostor. Až již jde o jediný reportážní záběr zvětšený do působivého formátu, nebo o ucelenou sérii snímků, která je pořád v našem tisku ještě málo využívána.*“¹⁵

2.4 Současné a minulé profesionální organizace a ocenění na poli fotografické žurnalistiky

2.4.1 Světové profesionální i amatérské organizace

Mezi první a tudíž i mezi nejstarší organizace zpravodajských fotografií můžeme označit dánské Sdružení novinářských fotografií (*Presse fotograf forbudet*). Tato organizace byla založena šesti fotografy v roce 1912. Zajímavostí je, že dnes má *Sdružení novinářských fotografií* přes 800 členů.

Naši západní sousedé, tedy Němci, mají několik organizací. Největší z nich je určitě *Německý svaz novinářů* (*Deutscher Journalisten – Verband*), který má 39 000 členů. Druhým největším spolkem podle počtu členů je v Německu *Německá unie žurnalistek a žurnalistů* s 22 000 členy. Od roku 1995 stojí za zmínku i občanské sdružení *Freelens*, které na svých stránkách uvádí počet 1600 členů.

Pokud se z Německa vrátíme zpět do České republiky a obrátíme se na východ, nalezneme Polsko. V Polsku byla první organizace založena roku 1910 s názvem *Propaganda*. Její zakladatelkou byla Marianem Fuksová. V době kdy

¹⁴ Alena Lábová, Filip Láb, 2010, s. 35

¹⁵ PhDr. Ladislav Šolc, Československá novinářská fotografie, 1. vydání, Naše vojsko 1989, s. 131

u nás byla založena První republika, vznikly v Polsku obrazové agentury včetně ilustrovaných časopisů - organizace *Swiatowid*, *Fotoplat*, *Akademicka Agncja Fotograficzna* nebo fotooddělení agentury *Polska Agncja Telegraficzna*.

Ani Rusko nezůstávalo na poli fotografických organizací pozadu. Ve dvacátém století, konkrétně ve třicátých letech, byla pod patronátem Alexandra Rodčenka agentura *Říjen (Oktjaber)*. V současné době se profesionální fotografové i amatéři sdružují v projektu časopisu *Ruský reportér (Ruskij reportěr)* s názvem *Fotopoligon*.

Další významné organizace nalezneme po celém světě. V roce 1946 byla založena *Národní asociace novinářských fotografů (National Press Photographers Association, NPPA)* v USA. Ve Švédsku vznikl klub *Pressfotografernas*, který sdružoval novináře od roku 1930. *Britská asociace novinářských fotografů (British Press Photographers Association, BNPA)* vznikla v roce 1984 ve Velké Británii. V Hong Kongu působí od roku 1989 organizace *Hong Kong Press Photographers Association*. Nejnovější organizací je organizace založená roku 2000 v Severním Irsku s názvem *Asociace novinářských fotografů Severního Irska (Northern Ireland Press Photographers Association, N-IPPA)*.

V České republice působí od roku 1990 *Asociace profesionálních fotografů České republiky*, která pokračuje v práci *Fondu výtvarných umění a svazu výtvarných umělců*. Tato organizace je také členem *Federace evropských profesionálních fotografů*. Další významné české organizace jsou například *Svaz českých fotografů*, *Komora fotografických živností* nebo *Unie fotografů České republiky*.¹⁶

2.4.2 Ocenění novinářských fotografů

Pokud bychom se měli bavit o nejprestižnějším a nejvíce populárním ocenění v oblasti fotografické žurnalistiky, určitě je třeba zmínit *World Press Photo*. Tato cena má celou řadu poboček v jednotlivých státech na světě.

¹⁶ Asociace profesionálních fotografů ČR, < <http://asociacefotografu.com/> >, [cit. 2.2. 2012]

Druhou, stejně prestižní cenou je *Pulitzerova Cena* za žurnalistickou fotografii. Tato cena se uděluje pravidelně od roku 1968. První udělení této ceny však bylo již v roce 1942. *Pulitzerova Cena* za žurnalistickou fotografii se uděluje v kategoriích: Feature Photography, Sport New Photography a Capture the Moment.

Další ceny pak uděluje například Americká organizace *Overseas Press Club (OPC)*. Tato organizace uděluje každoročně Zlatou medaili Roberta Capy za nejlepší reportáž, která si vyžádala mimořádnou odvahu.

Ve Francii se uděluje cena *Prix Nadar*, která je pojmenovaná po fotografovi Nadarovi. Tuto cenu uděluje organizace *Gens D'Images*. Za vynikající humanistickou fotografii se od roku 1980 uděluje cena W. Eugene Smith Award, kterou ve jménu Williama Eugena Smithe uděluje organizace *W. Eugene Smith Memorial Fund*.

Na Slovensku působí *Zvaz Slovenských fotografů*, který uděluje ocenění Zlatý odznak a za mimořádně záslužnou práci medaili Jozefa Maximiliána Petzvala.

V České republice, konkrétně v Československu uděloval od konce čtyřicátých let dvacátého století ocenění *Svaz československých novinářů*. Na tento svaz pak navázal v šedesátých letech *Klub fotoreportérů Československého svazu novinářů*. Největší české ocenění mohou však naši fotoreportéři získat při udělení ceny *Czech Press Photo*, kterou založila Daniela Mrázková. Tuto cenu mohou fotografové získávat od 24. listopadu 1995.¹⁷

2.4.2.1 Czech Press Photo

Jak již bylo řečeno *Czech Press Photo* byla založena jako obdoba celosvětové *World Press Photo*. Vznikla v roce 1995 z iniciativy fotografických publicistů Daniely Mrázkové a Vladimíra Remeše. Tyto dvě osoby *Czech Press Photo* organizují dodnes.

Daniela Mrázková uvádí: „Deklarovaným cílem soutěže je zprostředkovat veřejnosti pohled na významné události uběhlého roku a také

¹⁷ Petr Vilgus, 2009

stimulovat rozvoj fotografie jako média. *Czech Press Photo* podporuje zájem o fotožurnalismus jako prostředek mezilidského poznání a porozumění.“¹⁸

Podmínky účasti této soutěže je trvalý pobyt na území České nebo Slovenské republiky. Další podmínkou je přihlásit do soutěže pouze ty práce, které vznikly pro publikační účely v době od 30.9. předchozího roku do 30.9. stávajícího roku. Přijímány jsou záběry z filmových i digitálních aparátů.

Porota má okolo 11 členů a tvoří ji vždy obměněná sestava dobrovolníků. Zastoupení v ní tedy mohou být jak profesionální fotografové, tak publicisté, či šéfredaktoři časopisů. Aby byla porota objektivní, tvoří většinu členů cizinci. Cenu dětí UNICEF uděluje devítičlenná porota tvořená dětmi.

Prvním výhercem v roce 1995 byl Jan Šibík s fotografií ze série Uprchlíckého tábora v Zairu a Tanzanii. Mezi další výherce patří například David Neff, Michal Novotný, Jan Rybář, Michal Čížek. Posledním vítězem se stal Stanislav Kupař se snímkem z nepokojů na Šluknovsku. Samozřejmě se jedná o vítěze za tzv. Fotografii roku. Ceny jsou udělovány i v kategoriích Sport, Aktualita, Reportáž, Lidé, o nichž se mluví, Každodenní život, Portrét, Příroda a životní prostředí, Umění.¹⁹

2.5 Historický vývoj etiky novinářské fotografie

Jaká je největší hrozba novinářské fotografie? U této otázky nemusíme usilovně přemýšlet a odpověď se nám ukáže sama. Největší hrozbou novinářské fotografie je to, že se sama stane nástrojem propagandy. Pro omezení této hrozby existuje spousta zákonů a etických kodexů.

„Se vstupem počítačové techniky do oblasti zpracování fotografie se otevřely a významnou měrou zjednodušily možnosti vytváření a úprav fotografického obrazu. To celý fotografický proces výrazně urychlilo, zlevnilo a zpřístupnilo. Stinnou stránkou tohoto jevu jsou možnosti snadného

¹⁸ Oficiální stránky Czech Press Photo, <<http://czechpressphoto.cz/cz/o-nas>>, [cit. 10. 2. 2012]

¹⁹ Oficiální stránky Czech Press Photo, <<http://czechpressphoto.cz>> [cit. 10. 2. 2012]

manipulování s obrazem tak dokonalým způsobem, že pozměněný obraz není možné po technické stránce odlišit od originálního“²⁰

V novinářské etice se střetává vkus, ochrana soukromí, hledání objektivní pravdy, ochrana práva na čest a důstojnost, ale především svoboda slova, která je například v České republice zaručena článkem 17 Listiny základních lidských práv a svobod a v Americe je to v dodatku Ústavy.²¹

Národní asociace novinářských fotografů (National Press Photographers Association) společně s dalšími organizacemi vydala v USA etický kodex fotografů.

Historie se s tímto tématem setkala již několikrát. Proti zneužití novinářské fotografie proto ve Francii vznikla v roce 1918 Charta novináře, V roce 1926 vychází, již jednou zmiňovaný, etický profesní kodex. Kolem roku 1947 v USA vychází zpráva Komise pro svobodu tisku, která klade důraz na princip svobody tisku společně s principem společenské zodpovědnosti tisku. O sedm let později vzniká i Mezinárodní federace novinářů. V Praze se roku 1994 koná deklarace ministrů států zúčastněných na 4. Evropských konferencích o politice hromadných sdělovacích prostředků. Tato konference nakonec uznává, že novináři mají právo přijímat své vlastní samoregulační normy, tím je tedy stanoveno právo na samoregulaci.

Ve světě najdeme mnoho zmanipulovaných fotografií. Mezi ty nejznámější patří fotografie *Údolí stínu smrti* od Rogera Fentona, dále pak fotografie od Jevgenij Chalděje, která ukazovala vztyčování vítězné sovětské vlajky nad Říšským sněmem v Berlíně roku 1945. V současnosti je neznámější fotografie Adnana Hedždžiže z agentury *Reuters*, která sama uznala, že některé jeho fotografie z Druhé libanonské války mezi Izraelem a hnutím Hizballáh byly před zveřejněním pozměněny. V historii bychom samozřejmě našli mnoho dalších zmanipulovaných fotografií. Nejvíce však v období Druhé světové války a samozřejmě pak manipulace ze strany komunistické propagandy.²²

²⁰ A. LÁBOVÁ, F. LÁB. Soumrak fotožurnalistu? Manipulace fotografií v digitální éře. 1. Vydání, Praha: Karolinum 2010, s. 135

²¹ Petr Vilgus, 2009

²² Alena Lábová, Filip Láb 2010, s. 135

V České republice před rokem 1989 existoval pouze Kodex stranického žurnalisty, který kladl důraz na loajalitu, ideovost a lidovost. Po roce 1989 se nejen čeští reportážní fotografové dočkali svobody. Tato doba však vedla k tomu, že novináři sami nechtěli přijímat žádná výrazná omezení a kodexy. Prvním kodexem byl tedy Kodex *České televize*, který byl vydán 27. září 1995. Od tohoto roku do současnosti funguje v *České televizi* také Etický panel.

Největší a nejznámější novinářskou organizací je v České republice *Syndikát českých novinářů*, který v roce 1998 vydal Etický kodex novináře. Tento kodex je závazný pro členy, ale Etická komise se kodexem může řídit i při rozhodování o sporech mezi nečleny.

Téhož roku se také začaly v České republice objevovat první etické kodexy jednotlivých novin a časopisů. Tyto kodexy se objevovaly přímo na stránkách příslušných deníků, týdeníků a měsíčníků. Mezi prvními byl časopis *Týden* (rok 1998), dále pak *Hospodářské noviny* (2002), *Mladá Fronta Dnes* (2002) a *deník Bohemia a Moravia* (2004).

2.5.1 Etický kodex Syndikátu novinářů České republiky

Zastřešující profesní žurnalistickou organizací v České republice je *Syndikát novinářů*. Nejprve je třeba uvést, že kodex *Syndikátu novinářů* je obecnějšího charakteru, jeho dodržování je nezávazné, nicméně *Syndikát novinářů* jeho dodržování doporučuje všem novinářům, bez ohledu na to, zda jsou jeho členy.

V etickém kodexu Syndikátu novinářů České republiky nalezneme tři hlavní body. Prvním bodem je právo občanů na včasné, pravdivé a nezkreslené informace. Druhým stěžejním bodem jsou požadavky na vysokou profesionalitu v žurnalistice a posledním hlavním bodem je fakt, že důvěryhodnost, slušnost a serióznost zvyšují autoritu médií.²³

„Syndikát novinářů se věnuje novinářské práci na té nejobecnější rovině, je orientován především na psanou žurnalistiku. Případná provinění

²³ Oficiální stránky Syndikátu novinářů České republiky: <<http://syndikat-novinaru.cz/1/5/36/etika/eticky-kodex>>, [cit. 29. 2. 2012]

proti tomuto kodexu řeší Etická komise Syndikátu novinářů, rovněž bez ohledu na členství“²⁴

Nezávislá profesionální instituce, tak by se dala charakterizovat komise pro etiku. Posláním této komise je naplňovat *Ústavu Mezinárodní federace novinářů* a závěry deklarací světových kongresů *Mezinárodní federace novinářů*.

Komise vydává obecná doporučení, konkrétní stanoviska i odsudky k jednotlivým případům porušení novinářské etiky jako nedílné součásti novinářské profesionality, při respektování svobody slova, projevu a tisku a práva občana na informace.

Komise pro etiku Syndikátu novinářů České republiky je činná pouze na území našeho státu. Zajímavostí je, že se jejich závěry týkají členů i nečlenů Syndikátu novinářů.²⁵

²⁴ A. LÁBOVÁ, F. LÁB. Soumrak fotožurnalismu? Manipulace fotografií v digitální éře. 1. Vydání, Praha: Karolinum 2010, s. 146

²⁵ Oficiální stránky Syndikátu novinářů České republiky <<http://syndikat-novinaru.cz/1/5/37/etika/komise-pro-etiku>>, [cit. 29. 2. 2012]

3. Manipulace v novinářské fotografii

3.1 Fotografická manipulace obecně

Manipulace, jedna z nejhorších věcí, které se mnoho lidí nedokáže bránit. Manipulace pochází z latinských výrazů, které by se daly přeložit jako ruka a uchopit. Obecně definovat manipulaci můžeme jako snahu o působení na myšlení druhé osoby. V manipulaci tedy dochází ke snaze přesvědčit osobu, či více osob o správnosti myšlení, názoru, jednání. V mnohých případech si sama osoba neuvědomuje, že je s ní manipulováno. Manipulátor často využívá slabých stránek a svého vlastního charisma.

Manipulaci můžeme rozdělit na přímou a nepřímou. Za přímou manipulaci se považuje manipulace, kdy dochází k obcházení vůle manipulovaného, který si uvědomuje, že musí udělat něco, co nechce. Přímá manipulace je typická pro vztah rodiče a dítěte.

Přes nepřímou manipulaci se konečně dostáváme k fotografické manipulaci. Fotografická manipulace je tedy nepřímou manipulací. U nepřímé manipulace dochází také k ovlivnění vůle manipulovaného, ale ten si není vědom toho, že se děje něco, co pro něj není výhodou.

Úprava klasické nebo digitální fotografie, tak by se tedy dala definovat fotografická manipulace. Tato forma manipulace se snaží vyvolat iluzi či dojem z výsledného obrazu, kterého by původní fotografie nedosáhla. Jedná se tedy o manipulaci, kdy dochází k retušování, nebo tvorbě koláží pomocí dalších fotografií. V dnešní moderní době je retušování s pomocí nových programů jednodušší.

Je třeba dodat, že tyto techniky jsou často využívány i mezi umělci, kteří vytvářejí výtvarná díla pomocí této metody.

Manipulace ve fotografii se objevuje napříč všemi žánry. Fotografickou manipulaci můžeme nalézt jak u fotografie mladé dívky na sociální síti *Facebook*, tak v novinách u článku, který informuje o nejnovějších událostech.

Pokud se vrátíme zpět k obecné manipulaci, musíme si také uvědomit, že manipulace je často chápána i pozitivně. Příklady pozitivní manipulace mohou nastat v některých zdravotnických oborech jako je psychologie a

psychiatrie, u záchranných sborů jako je policejní vyjednávání, uklidňování zachráněných a v oboru mezilidské diplomacie, kde je třeba řešit situace nekonfliktní cestou. „V dějinách si můžeme ukázat velké množství fotografických podvodů, ke kterým docházelo v průběhu sto padesáti let existence klasické fotografie. Skoro stejné množství manipulovaných fotografií stačila média zveřejnit během pouhých dvaceti let existence digitálních technologií“.²⁶

3.1.2 Známé případy manipulace

Za jednu z prvních zmanipulovaných fotografií je považována fotografie francouzského fotografa Hippolyte Bayarda z 18. října 1840. Tato fotografie nese název *Sbohem, krutý světe!*. Jednalo se o fotografii, kde byl zachycen sám autor, jehož tělo bylo naaranžované tak, aby vypadal jako utonulý.

Fotografie, které jsou stále opatřeny nejasnostmi, jsou fotografie Rogera Fentona, který fotografoval Krymskou válku. Jednalo se o dvě fotografie s názvem *Útok lehké brigády (The Charge of the Light Brigade)* a *Údolí stínu smrti (The Valley of the Shadow of Death)*. Jedna fotografie byla pořízena s dělovými koulemi na silnici, druhá pouze s prázdnou silnicí. Názory na to, jak byl snímek pořízen a který z nich byl první, se neustále měnily. Errol Morris přišel k závěru, že fotografie bez dělových koulí byla pořízena jako první. Stále je však záhadou, jak se dělové koule na silnici dostaly? Přesunul je tam snad sám autor?

Manipulace s fotografií měla za následek i odsouzení nevinného člověka. Historik fotografie profesor Rudolf Skopec uvádí jako jeden z nejstarších případů zneužití fotomontáže fotografii skupiny osob před Vendomským sloupem. Na této fotografii se objevil i francouzský malíř a architekt Gustav Courbett, který byl na základě tohoto dokumentu odsouzen. Propuštěn byl až po dohledání originální fotografie.

²⁶ A. LÁBOVÁ, F. LÁB. Soumrak fotožurnalismu? Manipulace fotografií v digitální éře. 1. Vydání, Praha: Karolinum 2010, s. 133

Manipulace s fotografiemi se nevyhnula ani České republice, tedy Československu. V roce 1953 byla světu představena zmanipulovaná fotografie jásajícího lidu při zvolení Antonína Zápotockého prezidentem. Fotografie Klementa Gottwalda hovořícím s tehdejšími prezidentem Antonínem Zápotockým a místopředsedou vlády Viliamem Širokým, tajemníkem KSČ Rudolfem Slánským a druhým místopředsedou vlády Zdeňkem Fierlingerem, byla v 50. letech minulého století zcela pozměněna. Z fotografie byl odstraněn Slánský a Fierlinger. Rudolf Slánský byl v roce 1952 odsouzen a popraven jako člen „protistátního spikleneckého centra“. Fierlinger byl pravděpodobně z fotografie odstraněn pouze z kompozičních důvodů.

Rudolf Slánský byl odstraněn i z fotografií dokumentujících Slovenské národní povstání.

Pražské jaro 30. března 1968 bylo pro manipulaci ve fotografiích příznivým obdobím. Nejznámějším případem je fotografie ze zmiňovaného data, kdy byla pořízena fotografie Josefa Smrkovského, Alexandra Dubčeka a tehdejšího prezidenta Ludvíka Svobody. Po srpnové invazi spojeneckých vojsk do Československa byla fotografie upravena a Alexandr Dubček z ní byl odstraněn. Tehdejší pracovník však zapomněl na pravou botu, která byla na snímku viditelná.

Manipulace ve fotografii je také nedílnou součástí prezidentské kampaně v USA. Fotografie George W. Bushe zachycující jeho projev, byly často vyretušovány například vložením prezidentského nebo jiného znaku na pozadí fotografie situovaného za prezidentovu hlavu tak, že výsledek subjektivně připomínal svatozář. Tato svatozáře se objevuje i u fotografií Baracka H. Obamy.

Mezi další známé případy manipulace patří fotografie, kdy byl francouzské ministryni spravedlnosti Dathiové vyretušován drahý prsten osazený diamanty. Židovské noviny *Di Tzeitung* vyretušovaly z fotografie amerických nejvyšších činitelů sledujících průběh zabití Usámy bin Ládina všechny ženy, včetně Hillary Clintonové.²⁷

²⁷ Alena Lábová, Filip Láb 2010, s. 36

3.2 Prostředky záměrného zkreslování skutečnosti ve společnosti

3.2.1 Retušování

Retušování fotografie je nejpoblárnější metodou úpravy fotografií. Podle Gordona Baldwina je retušování vymezeno jako „pečlivé provedení ruční změny fotografie nebo negativu, které je nejčastěji užíváno v portrétování jako kosmetický prostředek vylepšování portrétovaného, pro odstranění menších vad pleti, změkčování rysů, odstranění vrásek nebo pudrování lesklého nosu“.²⁸

Kdo použil první retušování? Na tuto otázku nám dokázal odpovědět Helmut Gerhsheim, který označil za prvního uživatele retuší Švýcara Johanna Baptista Isenrina. Jednalo se především o portrétní fotografie, kterým se Isenrin snažil dodat život suchými pudry.

Proč k retuším docházelo? V 19. století, kdy dochází k expanzi fotografií, lidé zjišťují, že fotografie ukazuje pravdu oproti například portrétu od malíře, který dokázal svůj model upravit tak, aby osoba vypadala lépe. S portrétní fotografií byla metoda retuše spojena od počátku a v této době se používaly papírové negativy, retušéři zakrývali pozadí černou barvou nebo vystřiženým černým papírem, aby nerušila struktura papíru. Také často docházelo k nákresu fotografie na lakované sklo a k původnímu negativu se tyto nákresy následně přikládaly.

Dalo by se říci, že pomocí retuše byla kompenzována technická nedokonalost raného fotografického procesu. Jednalo se o dobu malé citlivosti fotografických desek, kdy nebylo možné vyfotografovat pohybující se objekt, který by byl vyfotografován ostře. Pomocí retuše docházelo k vyvolání dojmu pohybu korekcí určitých obrazových částí. Hans Schnabeli z Berlína zachytil touto technikou dynamický pohyb koní táhnoucích kočár.

„V počátcích fotografie bylo retušování fotografií dlouho užíváno především pro kompenzování technologických nedokonalostí a limitů nově vzniklého fotografického média, hlavním cílem bylo zlepšení obrazových kvalit

²⁸ Baldwin 1991, s. 74

*fotografií. Doba, kdy se retuš stane nejsilnější zbraní v rukou obrazových upravovatelů historie, byla ještě daleko“.*²⁹

3.2.1.1 Retušování ve zpravodajství

Rok 1989 přinesl asi nejznámější kauzu, kdy došlo k retuši fotografie, která dokonce vyhrála *Pulitzerovu Cenu*. Jednalo se o fotografii zachycující amatérského fotografa oslavujícího svůj úspěch v kanceláři hlavního editora listu a za ním sedící manželku, která měla na originálním snímku před sebou plechovku s dietní Coca-Colou. Plechovka byla odstraněna z důvodu rušení kompozice.

V dnešní moderní době není retušování fotografií nijak náročným úkolem. Z tohoto důvodu dochází k retušování fotografií nejen samotným fotografem, ale i například editorem nebo obrazovým redaktorem. Také retušování se objevilo jak v roce 2004 při teroristickém útoku na madridské nádraží Atocha, tak i v roce 2007 při masakru na virginské univerzitě, kde jihokorejský student zastřelil třicet dva svých spolužáků. K digitální retuši zde došlo z důvodů morální politiky redakcí. Redakce se bály, že některé části snímků mohou čtenáře odradit.

Hranice mezi tím, co opravdu lidem bude vadit a nebude, je velmi tenká. Důkazem je portrét ilustrátora dětských knížek Clementa Hurda, kterému v posledním vydání klasické dětské knihy Margaret Wise Brownové s názvem *Goodnight Moon*, byla na jedné fotografii odstraněna od úst cigareta. Přestože tato fotografie nikomu dvacet let nevadila, vydavatel se bál nařčení z podpory kouření.

S retušovanými fotografiemi se setkáváme napříč všemi médii. Retušované fotografie se tedy objevují jak na stránkách módních časopisů, dětských časopisů, zpravodajských listů tak i například na stránkách časopisů o

²⁹ A. LÁBOVÁ, F. LÁB. Soumrak fotožurnalistu? Manipulace fotografií v digitální éře. 1. Vydání, Praha: Karolinum 2010, s. 19

vaření. Na určení, zda jsou fotografie pravé, či se jedná o „upravenou“ fotografii musí být člověk již zkušeným odborníkem.³⁰

3.2.2 Fotomontáž

„Jak uvádějí všechny dějiny fotografie, byla fotomontáž od raných dob média velmi účinnou technikou manipulace. Fotomontáž spočívala v tom, že se z několika částí různých fotografií nebo obrazových prvků složil nový obraz, který se přefotografoval a vznikla tak nová fotografie, která vypadala jako originální“³¹

Za průlom fotomontáže by se dal považovat rok 1843, kdy došlo k zavedení papírových talbotypii, které umožnily vystřihování a slepování jednotlivých snímků. Podle historiků je za první fotomontáž považováno dílo malíře Davida Octaviuse Hilla. Ten zachytil 457 portrétů na zasedání Svobodné církve Skotska, které se konalo dne 16. 5. 1843. Ze všech fotografií vytvořil fotomontáž, která se stala předlohou k následně namalovanému obrazu.

Fotomontáž se nevyhnula ani Praze. V roce 1854 vydal pražský fotograf a vydavatel časopisu *Photographisches Journal* Vilém Horn návod na zhotovení fotomontáže. V tomto návodu se čtenáři dozvěděli, jak je jednoduché zakomponovat do jedné fotografie tutéž osobu, nebo doslova někomu vyměnit hlavu a přidat ji k jinému tělu. Tato technika se později stala velmi oblíbenou.

Nejvíce používali fotomontáž umělci zabývající se krajinářskou fotografií. Důvodem tohoto využívání byl tehdejší nedokonalý fotomateriál, který byl citlivý na modré světlo. Při vyfotografování oblohy tedy často docházelo k prázdnému bílému místu, které bylo potřeba doplnit. Technika des ciels rapportés v angličtině známá jako *composite prints* byla poprvé použita Francouzem Gustavem Le Greyem. Dnes je tato technika známá jako takzvaná

³⁰ Alena Lábová, Filip Láb 2010, s. 62 - 65

³¹ A. LÁBOVÁ, F. LÁB. Soumrak fotožurnalistu? Manipulace fotografií v digitální éře. 1. Vydání, Praha: Karolinum 2010, s. 20

sendvičová montáž. Jedná se o techniku, kdy dochází ke skládání více negativů na sebe a kopírováním do jednoho obrazu.

Následně se fotomontáž využívá k vytváření athoských obrazů - často nereálných, fantazijních reprezentací reality. Dochází tedy ke změně paradigma – fotografie nemá být jen nástrojem neutrální, objektivní reprezentace. Za prvního fotografa, který se stal známým pro umělecké využití fotomontáže, byl Oscar Gustav Rejlander. Tento původně vystudovaný malíř, používal nejprve fotografie jako pomůcku při vytváření svých portrétů. Později fotografoval alegorické a žánrové výjevy s více postavami. Zajímavostí je, že některé postavy se nesměly pohnout a proto docházelo k častému opakování záběrů. Rejlander používal kromě fotomontáže i techniku několikanásobné expozice, čímž došlo k provedení montáže přímo na jednom negativu. Za největší dílo tohoto anglického autora je považováno dílo s názvem *The Two Ways of Life* z roku 1857. Toto dílo vyvolalo na výstavě rozporuplné dojmy. Jednalo se o fotografii, na které starý muž ukazuje dvěma mladíkům neřesti světa a na druhé straně kladné stránky života. Výsledná fotografie měla rozměry 40 x 77,5 cm a byla vyhotovena v pěti kopiích.³²

V práci *Beyond reality: art photography* historik fotografie Marc Mélon užívá termín „demechanizace fotografie“ k označení Rejlanderovy práce. Tento historik ve své práci předestírá, že zmiňovaná fotografie byla přijata jako médium, které má nabízet věrný portrét světa a že pokud ji fotograf upravuje, retušuje, či rekonstruuje, aby byla uznána za uměleckou, je to stejné jako by upravoval sám svět.³³

Fotomontáž může způsobit i značný rozruch. Takovým případem bylo i založení internetových stránek, které založil jistý Newyorčan. Tyto stránky však byly trochu specifické, neboť na nich nabízel koťátka vypěstovaná v lahvích jako dekorace. Jednalo se o velmi matoucí a specifické informace, které vyvolaly světový odpor. Bylo založeno mnoho petic po celém světě, protože milióny čtenářů trnulo odporem a zděšením, když si prohlédli fotografie ubohých koťátek uvězněných v lahvích a dózách. Internetový obchod *bonsai kittens* nabízel nejen hotové kočky v láhvi, ale i veškeré možné i

³² James Hughes, 1999, s. 562

³³ Mélon, 1986, str. 80-82

nemožné příslušenství pro vlastní pěstování mazlíčku. Vtípek byl natolik věrohodný, že se celou věcí musela začít zabývat i FBI.³⁴

3.2.2.1 Fotomontáž ve zpravodajství

Nejdůležitějším datem z pohledu fotomontáže ve zpravodajství je datum 16. 2. 1994, kdy se na obálce časopisu *Newsday* objevila fotografie krasobruslařských konkurentek Toney Hardingové a Nancy Kerriganové. Jednalo se o jednu z prvních fotomontáží ve zpravodajství. Tato fotografie vznikla na popud události, kdy bývalý manžel Toney najal útočníka, který měl napadnout její konkurentku a tím dopomoci k zisku zlaté medaile. *Newsday* uvedl u fotografie podtitulek, který jasně ukazoval na fotomontáž.³⁵

Druhým významným rokem z pohledu fotomontáže ve zpravodajství byl rok 2003, kdy fotoreportér deníku *Los Angeles Times* Brian Walski zjistil, že se mu žádná z jeho válečných fotografií nehodila, a tak si jednoduše sestavil vlastní. Po odhalení podvodu byl tento fotograf z redakce propuštěn za bezprecedentní porušení etických pravidel novin, která zakazují měnit obsah zpravodajských fotografií.

O necelý rok později se fotomontáž objevila i v politickém boji. Ve středu zájmu se objevil kandidát na prezidenta John Kerry, který se na fotografiích objevil s válečnou aktivistkou Jane Fondovou při vystoupení na demonstraci proti válce ve Vietnamu, přestože John Kerry se války ve Vietnamu osobně účastnil. Snímek byl v kompozici tak, aby vypadal jako ústřížek ze starých novin.

Fotomontáž se objevila i při předávání fotografické ceny *News Photos of the Year* v roce 2006. Vítězný snímek čínského fotografa Liu Wei-qiana zachycovala pasoucí se antilopy a projíždějící vlak na tibetském území. Snímek byl samozřejmě nejvíce vyzdvihován od čínské vlády, pro kterou to byl jasný důkaz harmonického vztahu mezi přírodou a člověkem. Snímek byl

³⁴ Oficiální stránky Mladé Fronty dnes < http://technet.idnes.cz/kotatka-v-lahvich-pobourila-internet-vtipne-fotomontaze-od-nas-i-ze-sveta-1rw-tec_foto.aspx?c=A070929_014103_tec_foto_pka>, [cit. 3.3. 2012]

³⁵ Alena Lábová, Filip Láb 2010, s. 54

publikován ve více než 200 časopisech na světě a až jeden z účastníků fotografického fóra upozornil na podvrh, ke kterému se Liu následně přiznal.

Fotomontáže se ale mohou stát i dobrým ukazatelem toho, jak by mohlo něco vypadat. Důkazem je projekt válečného fotografa Patricka Chauvela, který se po návratu z Čečenska, Izraele, Iráku a Afghánistánu rozhodl přiblížit válečné konflikty obyvatelům Paříže. Vytvořil tedy velmi věrohodně vypadající fotografie, které ukazují, jak by to vypadlo, kdyby se dnes bojovalo v Evropě.

Fotomontáž se nejčastěji objevuje na obálkách zpravodajských časopisů. V březnu roku 2007 se na obálce časopisu *Time* objevila fotografie plačícího bývalého amerického prezidenta Ronalda Reagana. Ve většině učebnic etiky žurnalistiky však nalezneme jinou fotografii, kterou na své obálce publikoval také časopis *Time*, ale již v roce 1994. Jednalo se o fotografii bývalého boxera O.J. Simpsona, Afroameričana, který byl obviněn z vraždy své manželky. Autor tehdejší fotomontáže Matt Mahurin celou fotografii (policejní portrét) ztmavil. Matt považoval fotografii za ilustrující a chtěl s ní pouze poukázat na dramatičnost celé situace. Veřejnost tuto věc vzala jinak. Na svět se tedy dostaly diskuze o tom, zda nemohou přispívat k vytváření stereotypů v médiích. Druhým názorem pak bylo, že celý časopis chtěl podtrhnout rasistický podtext celé tehdejší kauzy.³⁶

3.2.3 Fotografické triky a spiritistická fotografie

Tento styl se začal objevovat v pozdně viktoriánské sféře a byl v té době velmi populární. Této technice se také říkalo spirit photography. Vznik a původ tedy můžeme hledat v dobové oblibě spiritistických seancí s obligátním vyvoláváním duchů a odvěké touze člověka setkat se znovu se zemřelým.

Spiritismus můžeme také označit za věření na duchy. „*Spiritismus je víra, věda a filozofie. Věříme v existenci Boha, přestože naše představy o něm nejsou fixní. Věříme, že všechno lidstvo by mělo žít v harmonickém spojení a věříme, že část člověka, jeho duše a ducha existuje na věky. Tyto koncepty jsou společné pro většinu náboženství, přesto ve spiritismu se pokoušíme nabídnout*

³⁶ Kobre, 2004, s. 331

ostatním důkaz, že duše existuje, a že se po fyzické smrti přemístí do jiné sféry, do duchovního světa.“³⁷

V padesátých letech 19. století se tedy poprvé setkáváme s tímto druhem fotografie. Za zakladatele by se dal považovat William Howard Mumler, který na jedné své fotografii objevil rozmazanou bytost. Vysvětlení jeho přítele spiritisty, který tvrdil, že se jedná o nadpřirozenou bytost, vedlo Mumlera k otevření fotoateliéru v New Yorku. Nejednalo se o nic nepřirozeného, ale došlo k dvojexpozici, tedy naexponování dvou různých negativů na jeden záběr. K tomuto „triku“ docházelo často i náhodou, kdy se na snímku objevila šmouha postav z předešlého snímku.

Tyto fotografie nadpřirozených bytostí vyvolaly jak posměch a byly chápány jako vtip, tak také byly mnohými označovány jako důkazy existence paranormálních jevů. Klasickou ukázkou takového případu je série snímků *Cottingley Fairies* z roku 1917. Autorkami byly dvě dívky jménem Elsie Wrightová a Frances Griffithová, které zachytily o svých letních prázdninách několik lesních víl a skřítků. Poetické a technicky dokonalé dílo vzniklo z papíru vystřižených a vymalovaných nadpřirozených postaviček. Legenda vydržela sestřenicím až do roku 1981, kdy svůj podvod veřejně přiznaly. K tomuto odhalení došlo poté, co jeden z badatelů upozornil na to, že víly na fotografiích jsou identické s obrázky víl z knihy *Princess Mary's Gift Book*.

Zajímavostí je, že pravdivost fotografií obhajoval rodinný přítel dívek, sir Artur Conan Doyle, tedy autor příběhu Sherlocka Holmese. Jeho přesvědčivé argumenty se nejprve objevily v časopise Strand v roce 1920 a následně i v knize *The Coming of the Fairies*. V devadesátých letech minulého století, konkrétně v roce 1997 vznikl na motivy příběhů mladých slečen hollywoodský fantasy film *FairyTale – A True Story*.³⁸

³⁷ Stranky Spiritismu <<http://spiritimus.cz/info.html>>,[cit. 3. 3. 2012]

³⁸ Alena Lábová, Filip Láb 2010, s. 24

4. Mediální obraz

4.1 Mediální obraz obecně

Mediální obraz by se dal charakterizovat jako to, co vnímáme prostřednictvím medií. Jedná se tedy o souhrnné označení pro celkové vyznění zpráv, které o subjektu nebo události uveřejnila média.

Mediální obraz, který bývá považován za důležitý nástroj, podle něhož lze hodnotit, jakou odezvu mají v médiích aktivity sledovaného subjektu, je často předmětem různých výzkumů a průzkumů. Tento důsledek samozřejmě vede i ke sledování svého mediálního obrazu v různých firmách a institucích.

„Fotografické reportáže v českém a slovenském obrázkovém tisku, především v ilustrovaných týdenících si už našla své trvalé místo. Výjimečně vznikají dokonce zvláštní čísla nebo přílohy.“³⁹

Jak již bylo zmíněno, fotoreportéři mají proti sobě silnou konkurenci. Této konkurenci v podobě okolostojící veřejnosti, se těžko konkuruje. Veřejnost zachycuje událost jednak na své fotoaparáty, tak i na mobilní telefony, neboť fotoaparát je již nedílnou součástí každého mobilního telefonu. Tento termín fotografování se označuje jako tzv.: *občanský fotožurnalismus*.

Občanský fotožurnalismus vstoupil do historie v roce 2005 v Londýně. V dnešní době je internet plný obrazových materiálů všeho druhu. Jedná se o souhrnné webové fotografie, amatérské stránky institucí, pornografie, ale i o gigantické obrazové archivy typu *Coris* nebo *Getty Images*.⁴⁰

Díky *občanské fotožurnalistice* se dostáváme k autorskému právu. Na každou fotografii, včetně těch pořízených na mobilní telefon, získává pořizovatel autorské právo. V dnešní době se však často setkáváme s tím, že jsou bezostyšně kopírovány a používány fotografie, aniž by k tomu dal sám autor svolení. Místem, kde k tomu dochází je samozřejmě nejvíce internet. Každý uživatel počítače totiž zná klávesové zkratky Ctrl – C (kopírovat) a Ctrl

³⁹ PhDr. Ladislav Šolc, *Československá novinářská fotografie*, 1.vydání, Naše vojsko 1989, s. 131

⁴⁰ Alena Lábová, Filip Láb 2010, s. 74- 75

– V (vložit). Je však třeba říct, že na každou fotografii, která je umístěna na internetu se autorské právo vztahuje a jeho porušení představuje trestný čin.

Je třeba také zmínit, že uvedením autora pod zkopírovanou fotografií nemáme právo na používání této fotografie. Pokud někdo zkopíruje fotografii například někde na webových stránkách a použije ji na svých stránkách, tak se dopouští trestného činu, ať už zdroj a autora uvedl nebo neuvedl.

4.1.1 Autorská práva obecně

Autorské právo, které je v angličtině označováno jako *copyright*, je součástí práva, které se zabývá vztahy uživatelů a tvůrců. Mezi tvůrce patří spisovatelé, hudebníci, filmaři, fotografové a další. Prostřednictvím autorského práva stát poskytuje autorům po jistou omezenou dobu určitá práva k jejich dílům.

Je třeba říci, že samotné autorské právo nechrání myšlenky, ideje, ale chrání samotné dílo. Samotným autorským dílem je tedy pouze jedinečný výsledek tvůrčí činnosti autora, dílem není námět, zpráva, informace, metoda, teorie, vzorec, graf, aj.⁴¹

Vedle tohoto práva jsou chráněna také práva související s právem autorským, kam patří práva výkonného umělce, k vlastnímu výkonu, práva výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů, právo rozhlasového a televizního vysílatele a právo nakladatele.

Autorské právo je v České republice upraveno autorským zákonem. Jedná se o zákon číslo 121/2000 Sb. V mezinárodním právu je autorské právo základem několika mezinárodních úmluv, hlavně tzv. Bernská úmluva z roku 1886 a Všeobecná úmluva o autorském právu uzavřena v Ženevě v roce 1952.

Fakt, že dané dílo je chráněno autorským zákonem se často signalizuje symbolem „©“. Hned za tímto symbolem je vždy uveden rok a jméno autora. Zajímavostí je, že tento symbol má v České republice a ve většině jiných zemí pouze ryze informativní význam.⁴²

⁴¹ Stranky BusinessCenter <<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/autorsky/>>,[cit. 29. 2. 2012]

⁴² Stranky BusinessCenter <<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/autorsky/>>,[cit. 29. 2. 2012]

4.1.2 Autorská práva na fotografie

Mediální obraz je to, co vnímáme prostřednictvím médií. Jsou ale všechny fotografie, které jsou uváděny na stránkách našich oblíbených časopisů, správně použity? Můžeme si tyto fotografie doma vytisknout? Můžeme je použít na svých internetových stránkách? Na to vše nám odpovídá Autorský zákon.

Stejně jako tvůrčí díla, jako jsou knihy, obrazy, hudební nahrávky a díla choreografická a pantomimická, tak i fotografie jsou autorským dílem. Jednou z podmínek, aby dílo mohlo být dílem autorským, je to, že musí být jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora. To fotografie rozhodně jsou.⁴³

Druhou podmínkou, aby dílo mohlo být dílem autorským, je to, že musí být vyjádřeno v jakékoliv objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvalé nebo dočasné, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam. „Je to pochopitelné, protože pokud bychom nemohli dílo vidět, slyšet nebo jinak objektivně vnímat, těžko by autor prokazoval, že je vytvořil. Důležité je, že je v zákoně uvedeno: *včetně podoby elektronické*. To nám zajišťuje, že i ty fotografie, které máte pouze v počítači nebo jen na paměťové kartě, jsou považovány za autorské dílo, čili jsou chráněny autorským zákonem,“ tvrdí ve svém článku Tomáš Dolejší.⁴⁴

Mnoho umělců a nejen ve fotografickém okruhu používá při své práci pseudonym. Zajímavostí je, že ze zákona vyplývá, že právě jméno autora, který se rozhodl pro používání pseudonymu, nesmí být bez jeho svolení u žádné fotografie zveřejněno.

Spoluautorství je další možností jak fotografii vytvořit. Zákon tedy pracuje i s pojmy spoluautor a spoluautorství. Konkrétně je uvedeno, že autorské právo k dílu, které vzniklo společnou tvůrčí činností dvou nebo více autorů, přísluší všem spoluautorům společně a nerozdílně. Je třeba říci, že

⁴³ Tomáš Dolejší, Fotografie a autorský zákon, <<http://www.fotoradce.cz/fotografie-a-autorsky-zakon-1-dil-clanekid46>>, [cit. 18. 2. 2012]

⁴⁴ Tomáš Dolejší, Fotografie a autorský zákon, <<http://www.fotoradce.cz/fotografie-a-autorsky-zakon-1-dil-clanekid46>>, [cit. 18. 2. 2012]

spoluautorem není modelingová agentura, asistent nebo provozovatel ateliéru. Dále není spoluautorem ten, kdo vám poradil, půjčil studiové osvětlení nebo domluvil modelku.⁴⁵

Je nějaká možnost, kdy můžeme použít autorská díla, tedy fotografie, bez souhlasu autora? Ano, možností je hned několik. Fotografii můžeme použít, pokud se jedná o *užití pro osobní potřebu fyzické osoby*, a to bez účelu dosažení obchodního prospěchu. Například umístěním cizí fotografie na plochu svého počítače. Druhou možností je *vytvoření kopie pro osobní potřebu*. V tomto případě si například vytiskneme fotografii, kterou si následně pověsíme ve svém obývacím pokoji na stěnu. Další možností jsou *výukové nebo ilustrační účely*, opět ale bez účelu dosažení obchodního prospěchu.

4.1.3 Zánik autorského práva

Zánik autorského práva je trochu nesmyslný. Autorství k fotografii totiž jednoduše nikdy nezaniká a nelze jej ani předat další osobě. Tím se dostáváme k další otázce, jak je možné, že se stejná fotografie od stejného autora objevuje v jiných denících a týdenících, když se fotografie nedají prodat ani pronajmout? Odpověď je jednoduchá. Právo autorské se totiž skládá ze dvou složek.

První z nich je *Osobnostní autorské právo*. Jedná se o to právo, o kterém jsme se bavili doposud. Druhou složkou je takzvané *Majetkové autorské právo*. Majetkové právo na fotografii lze za protiplnění poskytnout třetím osobám. Dalo by se tedy říci, že za peníze (nebo jiné protiplnění) další osobě, nebo osobám, *licenci k užívání fotografie (fotografii)*.⁴⁶

Autorský zákon definuje dva druhy licencí, které se svou podstatou výrazně liší. Proč dva druhy? Aby nedocházelo k použití jedné a té samé fotografie dvakrát. Pokud si nějaká firma koupí licenci na fotografii a bude se jednat o fotografii, která bude určena jako reklamní fotografie dané

⁴⁵ Tomáš Dolejší, Fotografie a autorský zákon, <<http://www.fotoradce.cz/fotografie-a-autorsky-zakon-1-dil-clanekid46>>, [cit. 18. 2. 2012]

⁴⁶ Tomáš Dolejší, Fotografie a autorský zákon, <<http://www.fotoradce.cz/fotografie-a-autorsky-zakon-2-dil-clanekid46>>, [cit. 18. 2. 2012]

společnosti, je logické, že tato společnost nebude chtít, aby se zmiňovaná fotografie objevila i v reklamě na jinou společnost.

Máme tedy *Výhradní licenci*, kdy autor fotografie nesmí poskytnout třetím osobám další licenci a *Nevýhradní licenci*, kdy autor fotografie může poskytnout licenci na tutéž fotografii neomezenému počtu dalších zájemců. Pokud tato věc není ve smlouvě jasně stanovena má se za to, že se jedná o *nevýhradní licenci*.

Také je třeba uvést, že se můžeme setkat i s omezením licence. Jedná se o omezení časové. V licenční smlouvě tedy může a nemusí být uvedena doba platnosti dané licence. Omezení územní. Ani toto omezení nemusí být u licenční smlouvy výhradně uvedeno. Posledním omezením je omezení Množstevní. Jedná se o omezení, kdy je uvedeno množství použitého díla, ani toto omezení nemusí být uvedeno.⁴⁷

V dnešní době se skoro vše řeší přes internet a není tomu ani jinak u fotografií. Na internetu tedy vznikají internetové fotobanky. Můžeme se setkat s dvěma modely fotobank. První z nich je ten případ, kdy sama fotobanka nakupuje snímky a ty prodává. Druhým příkladem je to, že fotograf umístí do galerie internetové fotobanky své snímky a když je někdo koupí, obdrží jejich autor příslušnou odměnu. Samozřejmě, že část peněz jde fotobance.

Zajímavostí je, že v případě uplynutí 70 a více let od smrti autora fotografie (nebo i jiného autorského díla) může být dílo volně použito. V případě objevení fotografie, která ještě nebyla publikovaná a její autor je 70 a více let po smrti, vzniká vám na tuto fotografii majetkové právo.⁴⁸

4.1.4 Zrušení autorského práva

V dnešní době, kdy si každý umí vyhledat mnoho informací na internetu, se objevuje spousta spekulací o tom, že by se autorské právo mělo zrušit. Tyto spekulace se objevují napříč náš mediální svět, a proto se tato

⁴⁷ Tomáš Dolejší, Fotografie a autorský zákon, <<http://www.fotoradce.cz/fotografie-a-autorsky-zakon-1-dil-clanekid46>>, [cit. 18. 2. 2012]

⁴⁸ Tomáš Dolejší, Fotografie a autorský zákon, <<http://www.fotoradce.cz/fotografie-a-autorsky-zakon-2-dil-clanekid46>>, [cit. 18. 2. 2012]

zpráva objevila i v týdeníku Reflex. V čísle 6, které vyšlo dne 9. února 2012, se různí umělci vyjadřují o zrušení autorského práva a odpovídají na otázku, zda si umí představit zrušení autorského práva následovně:

Mardoša (skupina Tata Bojs): *„Představit si to dovedu, stejně jako si dovedu představit třeba nastolení stanného práva Stát (se) může cokoliv. Ale asi bych z toho nebyl nijak nadšený (tedy ani z jedné varianty). Ted' se hodně mluví o legálním či nelegálním stahování. Ale autorské právo, jestli se nemýlím, není zdaleka jen sdílení na internetu. Jeho zrušení by znamenalo, že by kdokoli kdykoli kamkoli mohl třeba použít naši písničku nemusel by se nás vůbec ptát na souhlas, natož nám platit. Což by mi u studentského filmu nevadilo, ale v reklamě na práci prášek už o dost víc.“*⁴⁹

Petra Soukupová (spisovatelka): *„Představit si to dovedu, ostatně jako téměř všechno, neboť mám velkou fantazii. V tom případě bych ale asi nechtěla psát autorské věci.“*⁵⁰

Adam Hazdra (překladatel a koordinátor překladu knihy Svobodná kultura): *„Ne. Tím však neříkám, že dosavadní podoba autorského práva je nadále udržitelná. Zdaleka není, protože technologie zásadně proměnila trh, pro který bylo vytvořeno. Dnes nemusíme čekat, až se film dostane do kin a proč taky? Je to drahé, zážitek trvá jen chvíli, a ještě dostanete porci reklam místo ledu do koly. Proto pirátství lze – do určité míry!- chápat jako poptávku trhu po změně v oblasti distribuce a obchodního modelu.“*⁵¹

Ve zmiňovaném článku byly uvedeny i ohlasy z internetu. Některé z nich zněly následovně:

Martin Brož (Pirátská strana): *„Z autorského práva profitují především vydavatelé. Sám jsem autorem softwaru, textů, návodů, grafiky kampaní, ale i hmotných výtvorů. Autorské právo mně v ničem nepomohlo. Zrušení*

⁴⁹ Kolektiv autorů Reflex, číslo 6, rok 2012

⁵⁰ Kolektiv autorů Reflex, číslo 6, rok 2012

⁵¹ Kolektiv autorů Reflex, číslo 6, rok 2012

*kopírovacího monopolu bude mít především dopad na vydavatelské domy, zábavní průmysl a podobné. Nahrávací i softwarový průmysl se restrukturalizuje a s kopírovacím monopolem jako funkčním modelem nepočítá.“*⁵²

Ladislav Klaboch: *„Když si koupím počítačovou tiskárnu platím poplatek Ochrannému svazu (OSA). Když si koupím paměť do počítače, platím OSA. Když si koupím prázdné CD, platím OSA. Když si rozmnožím mnou sepsaný manuál k mému softwaru, platím OSA. Když si koupím mobilní telefon, platím OSA. A přitom na žádném z těchto médií nemám ani jeden film, ani legální, ani ukradený. Stahovat filmy mě nebaví, ale někdy si myslím, že kdybych tak chtěl činit, mám je jaksi předplacené. Preventivně potrestán za jejich stahování jsem už teď.“*⁵³

Další otázky, které se objevily v tomto čísle časopisu Reflex, byly otázky směřované na anonymního hackera. První otázka zněla: „Proč by mělo být možné zdarma stahovat a sledovat filmy a knihy, jež majitel sám nedal na síť ke sdílení?“ Anonym: *„Já netvrdím, že volné stahování dat z internetu je zcela správné. Faktem ovšem je, že pokud distributorský segment selhává (což je dobře vidět například na seriálech nebo dokumentárních cyklech, které se do České republiky oficiální cestou dostanou s mnoholetým zpožděním) je zcela logické, že si koncoví uživatelé hledají alternativní cesty, jak se k takovýmto datům dostat. Je to ten naprosto ten stejný princip, jako byl v průběhu totalitního režimu.“*⁵⁴

Druhá otázka zněla: „Proč nemá mít tvůrce a majitel autorských práv právo na odměnu za vykonanou práci?“ Anonym: *„Tohle z velké části souvisí s mou předchozí odpovědí. Tedy nejde o odepírání spravedlivé odměny vlastníkům autorských práv. Důvodem boje proti ACTA je zaprvé fakt, že z toho co za dílo zaplatíte, se k autorovi obvykle dostane jen okolo patnácti procent. Zbytek si nechává distributor, což je přinejmenším parazitismus odporující*

⁵² Kolektiv autorů Reflex, číslo 6, rok 2012

⁵³ Kolektiv autorů Reflex, číslo 6, rok 2012

⁵⁴ Jiří X. Doležal, Reflex, číslo 6 rok 2012

*dobrým mravům. Věřte tomu, že spousta lidí stahující data z internetu by autorům zaplatila, jenže není komu. Druhým a závažnějším problémem je skutečnost, že ACTA je v rozporu s Listinou základních práv a svobod. My nebojujeme proti dodržování autorských práv, ale proti pokusu zbavit nás základních práv a svobod. Pokud selžeme, internet se stane dalším cenzurovaným médiem a kvůli neužitelnosti ACTA budeme mít co dělat s novou formou totalitního režimu.“*⁵⁵

„Jak souvisí svoboda stahovat si kradené filmy se základními lidskými právy, můj Anonym nevysvětlil,“ dodal k odpovědím samotný autor Jiří X. Doležal.⁵⁶

4.1.4.1 Zajímavosti o autorském právu

Autorské právo není diskutabilním tématem pouze v českých médiích. Při prohlídce svých fotografií z metropole Spojeného království, tedy z Londýna jsem narazila na zajímavý článek, který se objevil na stránkách www.diit.cz.

Tento internetový server informoval o tom, že ve Velké Británii si už musíme dávat pozor i na to, když vyfotografujeme dílo podobné. Komu by se nelíbily v poslední době velmi populární černobíle fotografie, kde je vždy nějaký bod označen jinou barvou. Jako jedna z prvních společností začala *Temple Island Collection* vyrábět a prodávat předměty s motivy nejen Londýna, ale v podstatě celé Velké Británie. Londýnský *Big Ben*, *Westminsterský palác* i *Westminster bridge* vše v černobílém provedení až na červený dvoupatrový autobus, tzv. *duble – decker*.⁵⁷

Společnost *New English Teas*, která vyrábí čaje, přišla s podobným motivem. Také vyfotografovala červený autobus jedoucí kolem *Big Benu*. Podle soudu společnost *New English Teas* porušila práva *Temple Island*

⁵⁵ Jiří X. Doležal, Reflex, číslo 6 rok 2012

⁵⁶ Jiří X. Doležal, Reflex, číslo 6 rok 2012

⁵⁷ WIFT, Vytvořili jste podobný obrázek? Porušili jste autorská práva!

<<http://diit.cz/clanek/vytvorili-jste-podobny-obrazek-porusili-jste-autorska-prava>>, [cit. 20. 2. 2012]

Collection. Protože podle zmiňovaného soudu měly obě fotografie jednak červený autobus na černobílém pozadí a zároveň i zcela bílou oblohu.⁵⁸

V České republice tedy máme prozatím možnost vytvářet podobné obrázky. Uvidíme, zda se i u nás autorský zákon posune na takovou úroveň.

4. 2. Mediální obraz versus realita

Jedná se u článků a zpráv, které vidáme každý den, o odraz, nebo o zkreslení reality? Předpojatostí v obsahu zprávy se zpravidla rozumí zkreslení reality, negativní zobrazování nejružnějších menšin, přehlížení či nesprávná interpretace role ženy ve společnosti, nebo preferování určité politické strany či filozofie.⁵⁹

Samozřejmě existuje mnoho druhů zpravodajské předpojatosti, která je založena na lži, propagandě nebo ideologii. Tuto zpravodajskou předpojatost je mnohem těžší rozpoznat u fotografie, než u samotného novinového článku. Vždyť koho by napadlo, že fotografie může být nepravá, nebo dokonce lživá.

Území mediální předpojatosti je bez hranic a neustále se mění. Můžeme ho však shrnout v následujících výrocích:

- Mediální zprávy přespříliš prezentují jako své zdroje společenskou špičku a oficiální hlasy.
- Pozornost zpravodajství je rozložena nerovnoměrně mezi příslušníky politických a sociálních elit.
- Nejvíce zdůrazňované společenské hodnoty jsou konsenzuální a podporují status quo
- Zahraniční zpravodajství se zaměřuje na bližší, bohatší a mocnější státy.
- Zpravodajství tíhne k nacionalistickému (či vlasteneckému) a etnocentrickému výběru témat, vyjádřených názorů a pohledu na zobrazený svět

⁵⁸ WIFT, Vytvořili jste podobný obrázek? Porušili jste autorská práva!
<<http://diit.cz/clanek/vytvorili-jste-podobny-obrazek-porusili-jste-autorska-prava>>, [Cit. 20. 2. 2012]

⁵⁹ Shoemaker a Reese, 1991

- Zpravodajství odráží hodnoty a dělbu moci ve společnosti ovládané samci.
- Menšiny jsou v různé míře odsouvány na okraj, ignorovány nebo stigmatizovány.
- Zpravodajství o zločinnosti přespříliš prezentuje násilné a osobní zločiny a přehlíží mnohé z rizikových jevů ve společnosti⁶⁰

Na otázku vztahu médií k realitě se objevuje mnoho diskuzí. Mají média samozřejmě odrážet více, nebo méně úměrně a přesně rozřídění, která mohou být „venku“ empiricky změřena, nebo by měla udržovat „pocitivý“ poměr mezi zvýhodněnými a znevýhodněnými? Tento předpoklad poskytuje nezbytnou základnu pro nesmlouvavou kritiku mediálního chování a často bývá klíčovou ingrediencí výzkumu účinku mediálního působení.

Pravda nemůže být vysvětlitelná jen statistickými termíny. Kritika mediálního zkreslení skutečnosti často přikládá velkou důležitost kvantitativním kritériím a velmi přehlíží dekodovací schopnosti zkušených členů publika, kteří jsou schopni rozlišit fikci od reality a dokáží se dozvídat o společenské realitě z nejnepravděpodobnějšího obsahu.⁶¹

Proč dochází ke zkreslení reality? Většinou se jedná pouze o to, že masová média staví zájmy svých skupin příjemců nad samotnou realitu. Vědí totiž, co mají jejich konzumenti rádi a co je zajímavé. Záleží pak pouze na nás, zda budeme patřit do skupiny konzumentů, kteří věří všemu, co vidí, nebo zapojíme svůj přirozený rozum.

Je také třeba dodat, že ke zkreslení reality často dochází i díky lenosti. Pro konkrétní případ nemusíme chodit nikterak daleko. Dne 21. 2. 2012 v hokejovém zápase *NHL*, kdy se proti sobě postavily týmy *Winnipeg Jets* a *Philadelphia Flyers* hráli hosté (včetně Jaromíra Jágra) ve svých světlých dresech. Jaromír Jágr dal v poslední minutě třetí třetiny vyrovnávací gól. Tento gól oslavil klasickým zasalutováním. Na tom by nebylo nic špatného, kdy se druhý den v deníku *Právo* neobjevil článek o daném zápase, kde byly

⁶⁰ McQuail Denis, Úvod do teorie masové komunikace, 1999 str. 287

⁶¹ McQuail Denis, Úvod do teorie masové komunikace, 1999 str. 289

fotografie salutujícího Jaromíra Jágra v tmavé variantě dresu. Jednalo se tedy o úplně jinou fotografii.

5. Mediální obraz českých reportážních fotografů

5.1 Nejvýznamnější čeští fotografové

Mediální obraz se stejně jako pohled na všechno ostatní často měnil. A nemůžeme ho nikdy s přesností určit. Nejprve si představíme nejznámější reportážní fotografie České, popřípadě Československé republiky.

Leoš Nebor, Jan Bartůšek, Pavel Dias, Antonín Bahenský Markéta Luskačová, Viktor Kolář. To je jen pár jmen lidí, kteří patří mezi české reportážní fotografy. Reportážní fotografie, jak již bylo několikrát řečeno, se vyvíjely především v dobách světových válek, občanských válek, povstání aj. V období liberalizace, kterou ukončila vojska Varšavské smlouvy v roce 1968, můžeme za nejaktivnější reportážní fotografy považovat Josefa Koudelku, který fotografoval pod pseudonymem *Pražský fotograf*. Události, tedy protestní akce, zachycovali také Miloň Novotný, Miloš Polášek, Jiří Všecký, Dagmar Hochová a Pavel Štecha.⁶²

Sedmdesátá léta znamenala, nejen pro reportážní fotografie, úpadek. V knize *Česká fotografie 20. století* nám autoři sdělují: „Sedmdesátá léta znamenala pro českou fotožurnalistiku období hlubokého úpadku. V povinných snímcích, které musely vyzařovat optimismem, opět začal převládat schematismus, strnulost, nedostatek hledání širších souvislostí nebo uplatňování autorského rukopisu. Ke zlepšení nepřispěl ani přechod na barevný tisk, jelikož tiskárny požadovaly diapozitivy středních formátů, což vylučovalo práci s pohotovými kinofilmovými fotoaparáty.“⁶³

⁶² Aleš Kuneš, Vladimír Birgus *Tschechische Fotografie des 20. Jahrhunderts*, str. 1-6.

⁶³ Birgus Vladimír, Mlčoch Jan, *Česká fotografie 20. století*, s. 130 Kant 2009,

V roce 1989 se záběry reportážních fotografií dostaly i do zahraničních médií. Jména, která rozhodně musíme jmenovat v souvislosti s touto událostí, jsou: Zdeněk Lhoták, Jindřich Štreit, Bohdan Holomíček, Antonín Kratochvíl, Josef Koudelka, Martin Kollár, Jozef Ondzik a Lucia Nimcová.

V současné době je pravděpodobně nejznámějším reportážním fotografem Jan Šibík.

5.1.1 Jan Šibík

Jedná se o nejznámějšího českého reportážního fotografa současnosti. Jan Šibík od roku 1985 podnikl přes dvě stě cest do všech koutů světa. Fotografoval Sametovou revoluci v Československu, pád Berlínské zdi, masakry v Siere Leone a Libérii, hladomory v Súdánu, Somálsku a Etiopii. Zdokumentoval následky zemětřesení v Arménii i Turecku, exodus iráckých Kurdů do Íránu a byl svědkem mnoha dalších významných událostí.

Jan Šibík se nevyhnul ani Kubě, Palestině, během celého roku 2004 fotografoval epidemii AIDS na Ukrajině, zaznamenal i pohřeb papeže Jana Pavla II. Zvolení prvního černošského prezidenta Baracka Obamy, následky zemětřesení na Haity, arabská revoluce v Egyptě, i tyto události se objevily v hledáčku fotoaparátu, který držel Jan Šibík.

To, že je Jan Šibík velkým fotografem dokazuje jeho čtyřicet dva ocenění v soutěžích *Czech Press Photo*, v roce 2004 obsadil v soutěži *World Press Photo* třetí místo. Třikrát byl oceněn v soutěži *Fuji Press Photographer*. Dvakrát získal hlavní cenu na mezinárodní soutěži fotografických kalendářů *Golden Prisma Award*. Dále je laureátem *Ceny 1. června*, kterou uděluje město Plzeň za šíření myšlenek demokracie a obhajobu lidských práv.

Fotografie, které vytváří, ho nenechávají klidným. V roce 2000 zorganizoval humanitární akci s názvem: *Podejte ruce dětem ze Siery Leone*, během které se vybralo přes jeden milión korun. V roce 2005 uspořádal humanitární akci: *Chci ještě žít!*, která byla na pomoc nemocným AIDS v ukrajinské Oděse.

Tento fotograf vydal i tři fotografické publikace. První v roce 1997 s názvem *Kdyby všechny slzy světa*. Druhou v roce 2001 s názvem *Ďábel v nás*.

Jeho poslední publikací je kniha *Stories*, která mapuje jeho práce v letech 2001 – 2005.⁶⁴

6. Průzkum mediálního obrazu českých reportážních fotografů

6.1 Cíl průzkumu

Rozdíl mezi realitou a mediálním obrazem je těžko rozpoznatelný. „S novými médii a technologiemi se mění náš způsob vnímání. Otvírají se otázky, zda ještě fotografii a dalším obrazům, které nás obklopují, důvěřujeme, do jaké míry manipulace obrazem ovlivňuje politiku a umění a jaké pozitivní a negativní vlivy to má na současnou společnost.“ – Štěpán Pudlák (student fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze).⁶⁵

Tato věta padla při zahájení konference Manipulace obrazem, která se konala již 6. října 2010 v Jinonicích. Tato konference byla organizována tzv. organizací *Studentské fórum*. Cílem Fóra bylo podnítit akademickou diskusi nad současnými tématy a problémy v oblasti médií a vizuální kultury.

Od konference do dnešního data se toho příliš nezměnilo. Spíše naopak vznikají další fotografie a články, které jsou zčásti zmanipulované. Lidé o manipulaci v médiích rozhodně vědí. Proč s tím nic nedělají a proč článkům věří? Je to stejné jako s bulvárním tiskem. Skoro každý, kdo si bulvární tisk pravidelně kupuje, článkům, fotografiím a komentářům nevěří. Vědí, že se jedná o smyšlené příběhy, které ubližují především těm, kdo jsou ve článku uvedeni.

„Na každém šprochu pravdy trochu.“ Toto staré české přísloví mluví za vše. Každý člověk je zmanipulovatelný.

⁶⁴ Oficiální stránky Jan Šibíka, <<http://www.sibik.cz/index.php?vyber=profil&lang=cz>>, [cit. 22. 2. 2012]

⁶⁵ Novinky, Jaký vliv má dnešní fotografie, ptá se konference Manipulace obrazem: <<http://www.novinky.cz/veda-skoly/216071-jaky-vliv-ma-dnesni-fotografie-pta-se-konference-manipulace-obrazem.html>>, [cit. 20. 2. 2012]

Cílem průzkumu bylo zjistit, zda si lidé novinky raději přečtou na internetu, nebo v tištěném médiu. Zda jsou pravidelnými čtenáři některého internetového zpravodajství, či tištěného média. Co je u článku upoutá jako první věc. Hlavním cílem však bylo zjistit, zda se lidé domnívají, že fotografie jsou u článků upravovány a případně z kolika procent jsou upravovány. Zároveň se také v dotazníku objevila otázka, zda si lidé dokážou upravit fotografie samostatně. Poslední (doplňková otázka) byla koncipována tak, aby si lidé vzpomněli na nějakou fotografii (u článku v médiích), která jim utkvěla v paměti.

6.2 Použité metody, techniky a postupy

Mezi metody průzkumu trhu patří rozhovor mezi tazatelem a respondentem. Výhodou tohoto průzkumu je rychlost. Respondent může otázky ihned upřesnit, či samotný tazatel může otázky doplnit. Nevýhodou tohoto průzkumu je rozhodně to, že není anonymní a pravděpodobnost, že lidé budou odpovídat pravdivě je menší. Další nevýhodou je jeho časová náročnost. Především z tohoto důvodu jsem si tuto metodu průzkumu nevybrala.

Druhou možností je telefonické dotazování, které je rychlé a také máme čas na doplnění otázek z obou stran, tedy jak ze strany respondenta, tak ze strany tazatele. Většina lidí je však již otrávena z častých průzkumů trhu. Výhodou oproti rozhovoru je anonymita. Ani tento druh průzkumu nebyl zvolen.

Posledním druhem průzkumu trhu je zasílání dotazníků. Výhodou je anonymita dotazovaných a nízké náklady. Nevýhodou je pak to, že nejdou zpřesnit otázky.⁶⁶

Tento druh průzkumu byl tedy zvolen. Dotazníky, které měly deset otázek, byly rozesílány prostřednictvím internetu, především pak prostřednictvím sociální sítě *Facebook*, *ICQ* a pomocí e-mailu. Některé dotazníky byly předávány v tištěné podobě.

⁶⁶ Management a marketing: <<http://managment-marketing.studentske.eu/2008/11/metody-przkumu-trhu.html>>, [cit. 26. 2. 2012]

Jako technika průzkumu bylo zvoleno dotazování. Jedná se o pokládání otázek respondentům a z jejich odpovědí byly získány žádoucí informace. Otázky můžeme rozdělit na otázky otevřené, kde necháváme respondentovi prostor pro vlastní odpověď a otázky uzavřené, které mají výběr z několika variant odpovědí. Také můžeme mít polozavřené otázky. Tyto otázky kombinují výhody a nevýhody jak uzavřených, tak otevřených otázek. Většinou se taková otázka vyznačuje tím, že je v možnostech uvedeno políčko „jiné“. Do tohoto políčka můžeme následně uvést svou vlastní odpověď. Mezi speciální typy otázek pak můžeme zařadit tzv. *baterii otázek*, *filtrační otázky*, *projektivní otázky* a tzv. *otázky na lži-faktor*.

Baterie otázek sdružuje více otázek na konkrétní téma do jednoho bloku. Baterie otázek urychluje a zjednodušuje vyplňování pro respondenta. *Filtrační otázky* umožňují rozdělit dotazované na podskupiny a měnit tok otázek. *Projektivní otázky* jsou otázky, která záměrně zastírají pravdivé důvody, pro který jsou otázky položeny. Otázka bývá formulována tak, aby se neptala přímo na názor dotazovaného, ale na výpověď o jakoby něčem jiném, s čímž se respondent pravděpodobně ztotožní. Tento druh otázek se používá v případě, kdy máme pocit, že nám dotazovaný podává nepravdivé informace. Sestrojení takové otázky je velmi náročné. Další možností jsou *otázky na lži-faktor*. Tyto otázky ověřují pravdivost, respektive konzistentnost předchozích odpovědí, kontrolní otázkou.⁶⁷

Až na *baterii otázek*, *otázek na lži-faktor* a *projektivní otázky*, byly všechny druhy otázek použity v průzkumu.

6.3 Harmonogram postupu

V přípravné fázi bylo určeno, jaký druh průzkumu bude zvolen, jakou metodou. Zvoleno bylo tedy dotazování. Dotazování probíhalo přes internet, nebo byly dotazníky v tištěné podobě předávány konečným respondentům.

⁶⁷ Dotazník – online: <<http://www.dotaznik-online.cz/otazky-dotazniku.htm>>, [cit. 25. 2. 2012]

Deset otázek bylo sestaveno tak, že první tři otázky se zaměřovaly přímo na dotazovanou osobu, tzn., zda se jedná o muže, či ženu, jaký je věk respondenta a jaké má dosažené vzdělání.

Čtvrtá až sedmá otázka se zaměřovaly na média všeobecně. V dotazníku tedy bylo uvedeno, zda si dotazovaný čte novinky na internetu nebo v tištěné podobě, popřípadě uvedení tohoto tištěného či internetového média a která věc je u článku zaujme jako první.

Poslední tři otázky se týkaly pouze fotografií v mediích. Další otázkou bylo určení procentuální vyjádření manipulace fotografií. Poslední otázka byla koncipována tak, aby si respondent vzpomněl na nějakou fotografii, která mu utkvěla v paměti.

Realizační fáze už nebyla žádnou překážkou. Vytvořený dotazník jsem tedy zaslala lidem přes internetové portály, či jsem jim dotazník dala v tištěné podobě. Celkový počet dotázaných byl 100 lidí.

Všechny otázky byly postupem času vyhodnoceny a zapsány do tabulky. Následně byl z těchto dat vytvořen výsledek průzkumu, který byl zaznamenán i pomocí grafického zobrazení, které je uvedeno v přílohách této práce.

6.4 Analýza dat

Průzkumu se celkem účastnilo 100 respondentů. Z tohoto počtu respondentů bylo 60 % dotázaných mužského pohlaví a 40 % byly ženy. Nejvíce dotázaných, konkrétně celých 50 %, bylo ve věku mezi 20 – 40 lety. Dále pak byla nejvíce zastoupena věková hranice do 19 let a to z 27 %. Respondentů mezi 41 až 65 lety bylo 20 % a dotázaných nad 66 let byla 3 %.

Nejvíce respondentů uvedlo jako své dosavadní vzdělání středoškolské. Jednalo se o 60 % dotázaných. 20 % dotázaných mělo vysokoškolské vzdělání, 15% dotázaných se vyučilo a 5 % mělo základní školu.

Nejraději lidé poslouchají zprávy a novinky prostřednictvím televize, či rádia a to z 38 % dotázaných. Celkem 28 % dotázaných si novinky přečte na internetu, 14 % si zakoupí některé tištěné médium a po deseti procentech

dotázaných respondentů se přiznalo k tomu, že nečtou, nebo se rozhodují na základě své momentální nálady.

Lidé si nejméně zakupují tištěné deníky, týdeníky či měsíčky. Na otázku, zda si tištěné médium zakupují, odpovědělo „ano“ pouze 36 %. Mezi těmito respondenty bylo 20 % mužů a 16 % žen. Zajímavostí je, že tištěné médium si tedy zakupují častěji muži a to většinou ti, kteří získají vysokoškolské, nebo minimálně středoškolské vzdělání. Samozřejmě se v průzkumu objevilo i 6 % respondentů, kteří uvedli vyučení jako své nejvyšší dosažené vzdělání. Do nejvíce uvedených tištěných medií patří: Reflex, Mladá Fronta Dnes, Lidové noviny, Blesk, Respekt, Právo, Joy, Žena a život, Cosmopolitan. Dále se objevovaly i odborné časopisy jako Computerworld, PC aj.

Na internetové portály se kouká 83 % dotázaných. Z toho se jednalo o šedesát mužů a třiačtyřicet žen. Mezi nejčastěji uvedenými internetovými stránkami bylo idnes.cz, novinky.cz, lidovky.cz, zivak.cz, blesk.cz.

Jen 22 % dotázaných při prohlížení tištěných, nebo virtuálních portálů zaujme jako první nadpis článku, 8 % zaujme fotografie u článků a celých 70 % se rozhoduje podle nálady.

To, že jsou fotografie u článků upravovány, se domnívá celých 94 % dotázaných respondentů. Pokud měli respondenti vyjádřit upravování fotografií u článku pomocí procent, nejčastěji (z 60%) se domnívají, že fotografie jsou upravovány z celých 75 – 99 %. Druhou nejčastější odpovědí na tuto otázku, byla odpověď, že fotografie jsou upravovány z poloviny, tedy z padesáti procent. To, že jsou fotografie upravovány ze sta procent, se nedomníval žádný z dotázaných. Devět procent dotázaných volilo, že fotografie jsou upravovány z 51 – 74 % a pouze tři procenta dotázaných si myslelo, že jsou fotografie upravovány od 1 – 50 %.

Pouze 3 % dotázaných respondentů se domnívají, že fotografie upravovány nejsou. Ostatní dotázaní zvolili jako odpověď je mi to jedno, nebo nevím.

Celých 96 % dotázaných si fotografii dokáže upravit ve svém počítači. Mezi fotografie, které dotázaným respondentům nejvíce utkvěly v paměti, se

objevily většinou fotografie, které následně získaly cenu *World Press Photo*, nebo *Czech Press Photo*, dále se jednalo o fotografie po ničivé vlně tsunami a fotografie z přírodních katastrof v České republice.

Závěr

Ať se nám to líbí, nebo ne, fotografie jsou v dnešní době často upravovány. Manipulace je již dávno nedílnou součástí lidské komunikace, reklamy a teď patří i do oblasti reportážní fotografie.

Perfekcionismus patří mezi české vlastnosti, ale je rozdíl mezi tím, když upravujeme svou vlastní fotografii ve svém počítači a tím, když reportážní fotograf, nebo kdokoli jiný, upraví fotografii tak, že vyzní a vypadá zcela jinak. Nemusíme chodit nikam daleko a stačí se kouknout na bulvární plátky, kde jsou upravované fotografie uváděny velmi často. Bohužel se upravované fotografie dostávají i do jiných médií, které bychom dříve mohli považovat za seriózní a nebulvární. Mnoho lidí tato skutečnost irituje, ale mnoho lidí také zůstává dál „chladnými“ a dál si zmiňované upravované fotografie prohlízejí.

Nový autorský zákon, který prý tolik potřebujeme, je zatím v nedohledu a tak zatím můžeme vesele vydávat krásné fotografie za fotografie, které vyfotografoval někdo jiný a dál je můžeme sdílet na našich profilech na sociálních sítích. Sdílením však dochází k tomu, že jsou fotografie, kam si jednoduchým kliknutím dopíšeme do pravého dolního rohu své jméno, rozesílány po celém světě.

Z průzkumu, který byl k této práci vytvořen, je patrné, že lidé o úpravách vědí a i oni sami si fotografie upravit dokážou, ale proč tedy dál těmto fotografiím důvěřují?

I v této tématice platí, že co se mě netýká, nemusím nijak řešit a tak to i vypadá. Otázkou ale zůstává, kam až tato situace povede? V té nejhorší pragmatice se z fotografií stane něco jako je momentálně animovaný svět, tedy něco, co není reálné a čemu nikdo nevěří.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Česká literatura:

BIRGUS Vladimír, MLČOCH Jan. *Česká fotografie 20. století*. 2.vyd. KANT, 2009, ISBN 97-880-732-702-67

DVOŘÁKOVÁ Alena, FISCHER Viktor. *Missions /Misie /Misiones*. 1.vyd. KANT, 2001, ISBN 80-862-177-44

HUGHES James. *Všeobecná encyklopedie*. 1.vyd. Praha: Václav Sojtko a Co., 1999. ISBN 80-7237-256-4

KUBIC Milan, *Novinářská fotografie*. Ročníková práce Pražské fotografické školy, 2007

KUNEŠ Aleš, *Václav Chochola*. 1.vyd. TORST, 2004. ISBN: 80-7215-210-6

LÁBOVÁ Alena, LÁB Filip. *Soumrak fotožurnalistu? Manipulace fotografií v digitální éře*. 1.vyd. Praha: Karolinum. 2010. ISBN 978-80-246-1647-6

McQUAIL Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 3.vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 978-80-7367-574-5

ŠOLC Vladimír. *Československá novinářská fotografie*. 1.vyd. Praha: Naše vojsko, 1989

Zahraniční literatura:

BALDWIN, Gordon. *Looking at Photographs: A Guide to Technical Terms*. 1. vydání. Getty Trust Publications (United States), 1991, ISBN 10:089-236-1921

KOBRÉ Kenneth. *Photojournalism*. 5.vyd. Elsevier Science a Technology (United Kingdom), 2004, ISBN 13-978-075-068-593-1

SHOEMAKER J., REESE Stephen. *Theories of influences on mass media kontent*. 2.vyd. Longman (New York), 1991. ISBN 102-865-839

Webové stránky:

ASOCIACE PROFESIONÁLNÍCH FOTOGRAFŮ ČESKÉ REPUBLIKY
< <http://asociacefotografu.com/> >, [cit. 2.2. 2012]

OFICIALNÍ STRÁNKY CZECH PRESS PHOTO,
<<http://czechpressphoto.cz/cz/o-nas>>, [cit. 10. 2. 2012]

OFICIÁLNÍ STRÁNKY SYNDIKÁTŮ NOVINÁŘŮ ČESKÉ REPUBLIKY:
<<http://syndikat-novinaru.cz/1/5/36/etika/eticky-kodex>>, [cit. 29. 2. 2012]

KASÍK Pavel. *Kotátka v lahvích pobouřila internet*. OFICIALNI STRANKY MLADE FRONTY DNES < http://technet.idnes.cz/kotatka-v-lahvich-pobourila-internet-vtipne-fotomontaze-od-nas-i-ze-sveta-1rw-tec_foto.aspx?c=A070929_014103_tec_foto_pka>, [cit. 3.3. 2012]

SPIRITISMUS <<http://spiritimus.cz/info.html>>,[cit. 3. 3. 2012]

STRANKY BUSSINESS CENTER, *Autorský zákon*
<<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/autorsky/>>,[cit. 29. 2. 2012]

DOLEJŠÍ Tomáš. *Fotografie a autorský zákon*.
<<http://www.fotoradce.cz/fotografie-a-autorsky-zakon-1-dil-clanekid46>>, [cit. 18. 2. 2012]

DOLEJŠÍ Tomáš. *Fotografie a autorský zákon*.
<<http://www.fotoradce.cz/fotografie-a-autorsky-zakon-2-dil-clanekid46>>, [cit. 18. 2. 2012]

WIFT, *Vytvořili jste podobný obrázek? Porušili jste autorská práva!*
<<http://diit.cz/clanek/vytvorili-jste-podobny-obrazek-porusili-jste-autorska-prava>>, [cit. 20. 2. 2012]

ŠIBÍK Jan, *Oficiální stránky Jan Šibíka*,
<<http://www.sibik.cz/index.php?vyber=profil&lang=cz>>, [cit. 22. 2. 2012]

POŠTOLKOVÁ Lucie. *Jaký vliv má dnešní fotografie, ptá se konference Manipulace obrazem*: <<http://www.novinky.cz/veda-skoly/216071-jaky-vliv-ma-dnesni-fotografie-pta-se-konference-manipulace-obrazem.html>>, [cit. 20. 2. 2012]

MANAGEMENT A MARKETING: *Metody průzkumu trhu*
<<http://managment-marketing.studentske.eu/2008/11/metody-przkumu-trhu.html>>, [cit. 26. 2. 2012]

DOTAZNÍK– online: <<http://www.dotaznik-online.cz/otazky-dotazniku.htm>>, [cit. 25. 2. 2012]

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A – DOTAZNÍK A GRAFY K PROVEDENÉMU PRŮZKUMU	I
PŘÍLOHA B – FOTOGRAFIE	VIII

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník a grafy k provedenému průzkumu

Dotazník:

1. Jste?

- a) Muž
- b) Žena

2. Jaký je Váš věk?

- a) 1 – 19 let
- b) 20 – 40 let
- c) 41 – 65 let
- d) 66 let a více

3. Vaše dosažené vzdělání je?

- a) Základní
- b) Jsem vyučen/á
- c) Středoškolské s maturitou
- d) Vysokoškolské

4. Každodenní novinky si raději přečtete na internetu, nebo v tištěném médiu?

- a) V tištěném médiu
- b) Na internetu
- c) Podle nálady
- d) Nečtu
- e) Raději koukám na televizi, poslouchám rádio

5. Jste pravidelným čtenářem některého tištěného deníku, týdeníku, měsíčníku?

- a) Ano (uveďte jakého)
- b) Ne

6. Jste pravidelným čtenářem některého internetového zpravodaje?

- a) Ano (uved'te jakého)
- b) Ne

7. Která věc Vás u článku zaujme jako první?

- a) Nadpis
- b) Fotografie
- c) Podle nálady

8. Myslíte si, že jsou fotografie u článků upravovány?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím
- d) Je mi to jedno

Na následující otázku odpovídejte, pouze pokud jste odpověděli na otázku číslo 8: ANO

V případě uvedení fotografií u článku se tedy domníváte, že se jedná o pravdivé fotografie ze...?

- a) ze 100 %
- b) ze 75 -99 %
- c) z 51 – 74 %
- d) z 50 %
- e) z 1 –49 %
- f) z 0 %

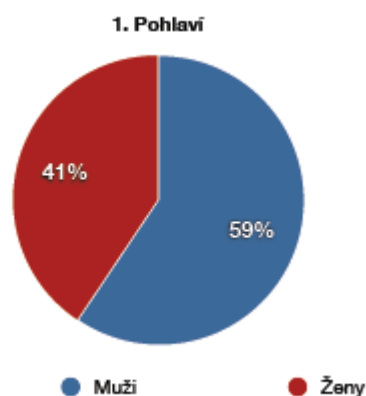
9. Dokážete si sám/sama upravit fotografii?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

10. Zaujala Vás někdy u článku nějaká fotografie. V případě, že je Vaše odpověď ano, upřesněte nám prosím, o kterou fotografii se jednalo a proč Vám utkvěla v paměti?

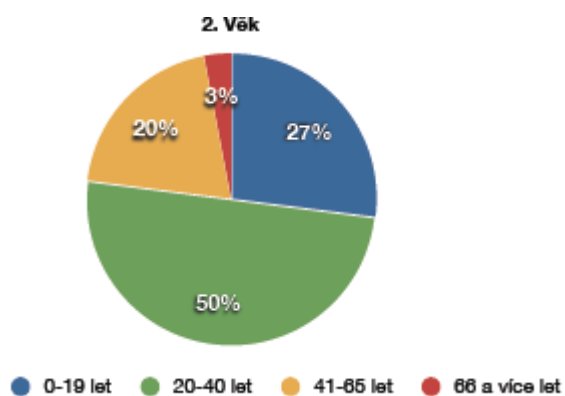
Grafické znázornění dotazníku

Graf č. 1

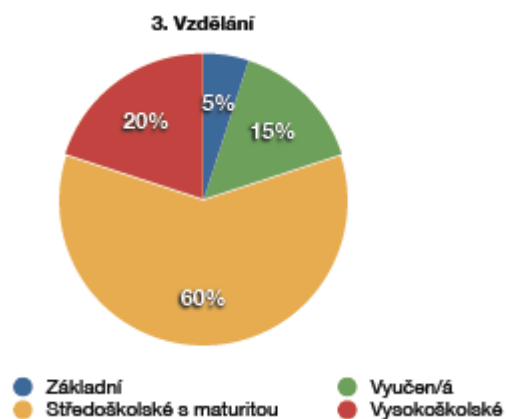
Grafické znázornění poměrů mužů a žen dotázaných respondentů

Graf č. 2

Grafické znázornění věku dotázaných respondentů

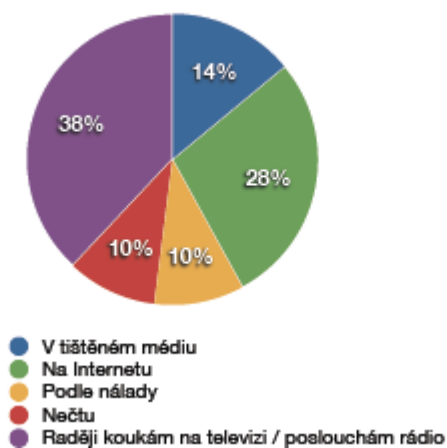
Graf č. 3

Grafické znázornění vzdělání dotázaných respondentů

Graf č. 4

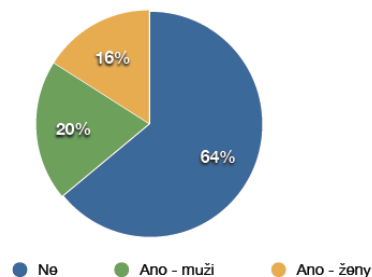
4. Každodenní novinky si raději přčtete na Internetu, nebo v tištěném médiu?

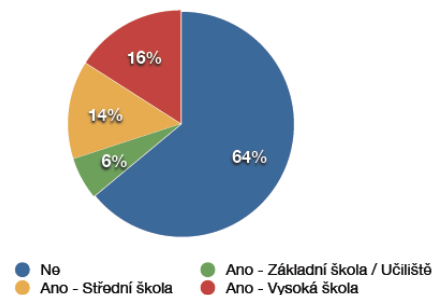
Grafické znázornění toho, kde si dotázaní respondenti raději přčtou novinky.

Graf č. 5

5. Jste pravidelným čtenářem některého tištěného média?

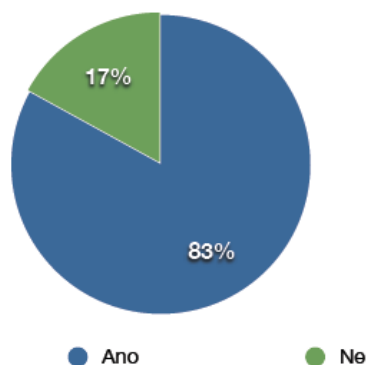
5. Jste pravidelným čtenářem některého tištěného média?

Levý graf znázorňuje kolik lidí je čtenářem tištěného média a odpověď ano je ještě rozdělena podle pohlaví. Pravý graf také znázorňuje kolik lidí je čtenářem tištěného média a odpověď ano je ještě rozdělena podle dosaženého vzdělání.

Graf č. 6

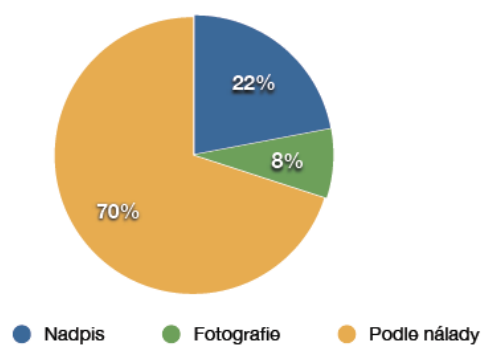
6. Jste pravidelným čtenářem některého internetového zpravodaje?

Grafické znázornění otázky: Jste pravidelným čtenářem některého internetového zpravodaje?

Graf č. 7

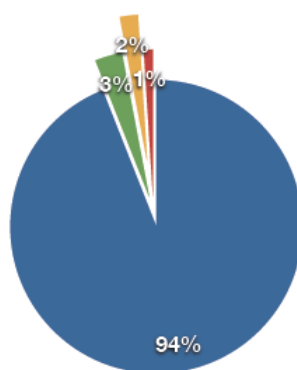
7. Která věc vás u článku zaujme jako první?

Grafické znázornění otázky: Která věc vás u článku zaujme jako první?

Graf č. 8

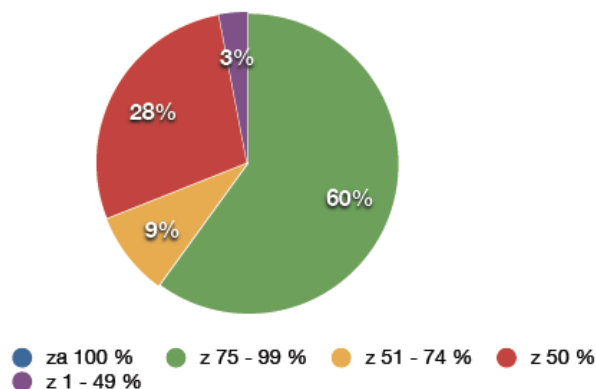
8. Myslíte si, že jsou fotografie u článků upravovány?

Grafické znázornění otázky: Myslíte si, že jsou fotografie u článků upravovány?

Graf č. 9

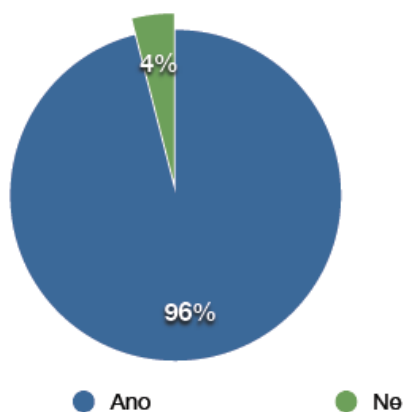
V případě uvedení fotografií u článku se tedy domníváte, že se jedná o pravdivé fotografie ze... ?

Grafické znázornění otázky: V případě uvedení fotografií u článku se domníváte, že se jedná o pravdivou fotografii z kolika procent? Na tuto otázku odpovídali respondenti pouze v případě, že na otázku číslo osm odpověděli: ano.

Graf č. 10

9. Dokážete si sám/sama upravit fotografii?

Grafické znázornění otázky: Dokážete si sám/sama upravit fotografie?

Příloha B – Fotografie

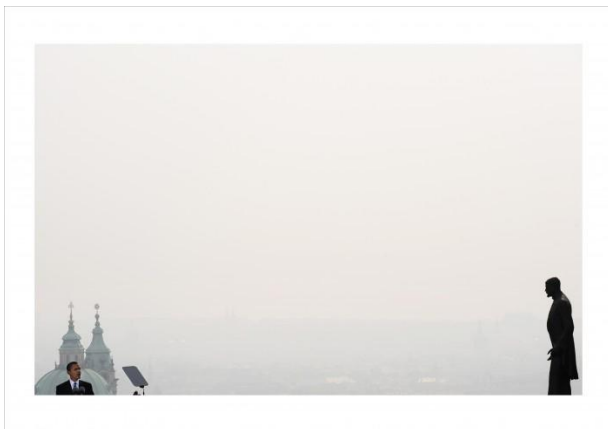
Fotografie č. 1

Autorka: Jodie Bieberova. Dívka, které uřízli nos a uši. Fotografie, která respondenty průzkumu nejvíce zaujala.

Zdroj: www.lidovky.cz : <http://www.lidovky.cz/podivejte-se-talibove-ji-urizli-nos-a-usi-jeji-portret-vyhral-world-press-photo-gd0-/ln_kultura.asp?c=A110211_114137_ln_kultura_mev>, [cit. 7.3. 2012]

Fotografie č. 2

Autor: Joe Klemar. Návštěva Baracka Obamy v Praze. Fotografie, která respondenty průzkumu zaujala.

Zdroj: [www.czechpressphoto.cz](http://czechpressphoto.cz) <<http://czechpressphoto.cz/cz/rocniky2/2009>>, [cit. 7.3. 2012]

Fotografie č. 3

Autor: František Ortmann, fotografie mistrů světa v ledním hokeji. Fotografie, která respondenty průzkumu zaujala.

Zdroj: www.czechpressphoto.cz <<http://czechpressphoto.cz/cz/rocniky2/2010>>, [cit. 7.3. 2012]

Fotografie č. 4

Autor: Jiří Kotátko. Rozloučení s Václavem Havlem. Fotografie, která respondenty průzkumu zaujala.

Zdroj: www.ihned.cz <<http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-54260260-masarykuv-pohreb-byl-podobny-rika-muz-ktery-se-loucil-s-tgm-i-havlem>>, [cit. 7.3. 2012]

Fotografie č. 5

Autorka: Elsie Wrightová. Fotografie. Fotografie z roku 1917 – jedna se o fotografii lesních skřítků.

Zdroj: [www.blogs.photopreneur.com](http://blogs.photopreneur.com/worlds-most-infamous-staged-photos) < <http://blogs.photopreneur.com/worlds-most-infamous-staged-photos> >, [cit. 7.3. 2012]

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Lenka Nádějová

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: prezenční

Název práce: Mediální obraz českých reportážních fotografů

Rok: 2012

Počet stran textu bez příloh: 42

Celkový počet stran příloh: 10

Počet titulů české literatury a pramenů: 8

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 3

Počet internetových zdrojů: 13

Vedoucí práce: PhDr. Soňa Štroblová